

# CONTEMPORANUL

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

IEȘI DE DOUA ORI PE LUNA.

REDACTORI.

pentru partea literară

**V. G. Morțun**

N. 15. an. IV.

pentru partea științifică

**I. Nădejde**

Iași 1885.

---

**Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi două numere unul după altul.**

---

## *D-l Datculescu și ciupercile*

În No. 13 an. IV am dat pe față una din multele lunecături ale d-lui redactor al „Gazetei Săteanului.” Ieră vorba de ciuperci, pre cari d-sa găsisse potrivit și cu cale a le înzestră așa de geaba cu florî. D-l redactor nu s'a mulțămît cu cele ce i-am spus atunci, ba din potrivă se ține tare, crede că are dreptate și i se nălucește că nu iubirea de adevăr l'a pus pe Mordax să scrie, ci alte pricinî. Una din acele pricinî ar fi că „Gazeta Săteanului” începe a ne ajunge prin mulțimea exemplarelor ce scoate. Noi mărturisim că nici nu știm câte exemplare scoate d-sa; dar fiind că a prins prilejul de a spune lumii că-i merge bine negustoria, ne grăbim a-i ură și noi, negustorește. *noroc bun*, că alt-feliu de nu va avea noroc, marfa nefiindu-i prea de soiū, ne temem să nu dea faliment... Despre partea a doua că îl prigonom, căci nu-i socialist și că ne repune cu articole de halul celui intitulat „Egalitatea” și altele *ejusdem farinae*, îi respondem că ne pare reu dacă, după ce a cetit articolele scrise în „Revista Socială” și în „Drepturile Omului”, a mai crezut că socialiștii aū între altele și cerința de a *egala lungimea nasu-*

rilor, încăperea stomahurilor și alte asemenea bazaconii. Ne pare reu, îl plingem pe d-l Dateulescu, ne doare inima de bunătate de hîrtie ce strică cu gazeta; dar să-l prigonom încă, să-î amărîm soarta.... nici o dată.

D-l Dateulescu, luînd pildă de la biblicul Satan, vrea să tragă în bucluc și pre alții, ne spune că ciupercile D-sale au avut trecere și la alte ziare cari au luat articolul și că nime n'a găsit că nu spunea drept. Păcat, trist semn! Dacă lipsa de cunoștinți științifice serioase la un redactor de revistă (și științifică între altele) iese destul de vătămătoare; apoi firește că asemenea neștiință colosală, dacă iese obștească, ar fi o nenorocire națională. Dar să ne mîngîiem cu părerea că ziarele în chestie au reprodus ciupercile D-lui Dateulescu ne-avînd altă împlutură la cuhnea lor ziaristică. Asemenea lucru se datorește foarfecilor, cari după cum se știe aproape de toți, nu sînt în stare a deosebi linele de reu.

D-l Dateulescu, mare tactic, năvălește asupra lui Mordax și cată a-l pune reu cu redactorul părții științifice a „Contemporanului,” adecă cu I. Nădejde. Vrea D-l Dateulescu să mă măture de la „Contemporanul.”? De ce atîta prigonomie? Zice D-l Dateulescu: „Luăm întei (de ce cu *ë* și fără *z* la urmă?) chér (de ce nu *chiar*?) botanica d-lui „I. Nădejde, directorul (redactor, D-le) *Contemporanului*, care „(cine?) tocmai e pentru clasa II-a gimnasială. (Iași 1880). „Deschidem la pag. 78 și găsim tipărit, negru pe alb, că „organele de înmulțire sunt florile și anume staminele și „pistilele.

„Întrebăm pe d-lu (de ce cu *u*?) Mordax, cine poartă „organele reproductorii adecă staminele și pistilele.

„Flórea, negreșit. Deci „póte fi vorbă de flóre la ciu-  
„perci.“ Flóre ciudată, nu e vorba și o flóre care n'are „asemănare (De ce cu *ă* între *m* și *n* și nu cu *ë*, căci scrieți *învêțasem*, *prevêdute*, *sê*? Dar se vede că trăiți cu ortografia camîta cu cînele, alt-feliu n'am înțelege babilonia următoare: *mênținem* (cu *ë*), *grođav* (cu *đ*) cu flori-  
„le cele alte (de ce nu *celelalte*?) și d'aceia zicem: „e

„ciudată vegetațiunea acestei criptogame.“ Noi însă (de „ce nu inse?) care (?) în acel articol n'am avut pretențiunea a face un studiu botanic asupra ciupercelor, n'am „dis că florile lor au stamine și pistile ce se pot vedea ci „am dis înflorească; și înfloriri, slava Domnului, sunt de di- „ferite chipuri.

„Dar să mai deschidem tot acea carte la pag. 73, „iată ce găsim:

„Aceste bășicuți negre sunt sămînța ciupercei.“

Hei, hei, D-le Datculescu în greș glori ai dat, daică scoți un picior și celălalt se duce în fund!

Aflați, d-le redactor, că la pag. 78 în vorba de plantele fanerogame și acest lucru îl înțeleg cei din clasa a II-a, căci ajung la pag. 78 după ce au văzut că la ciupercă, alge, mușchi nu sînt stamine și pistile și cu atîta mai puțin la ciupercă, vezi pag. 73—76 din Botanica de I. Nădejde.

D-l Datculescu zice că n'a zis de floarea ciupercelor că are stamine și pistile ce se pot vedea... Se va miera tare cînd îi voi spune că n'au ciupercele pe cusmele lor stamine nici pistile, nici vizibile nici invizibile. Beșicuțele ce se fac pe sub cusmă nu-s corespunzătoare nici cu ovulul nici cu materia din firele de polen. Organele corespunzătoare cu staminele și cu pistilele, pînă la un punct, se află la unele ciupercă pe *miceliu* și din unirea unei celule femeștii cu una bărbătească se formează individul fără sex corespunzătorii cu ciuperca ce se minînce și *sporii* ei sînt fără sex.

D-l Datculescu putea să știe că floare se cheamă un ram transformat pe care se află frunze ce poartă unele polen altele ovule ori măcar un felu de asemenea frunze. Să ne arate asemenea lucru la ciupercă și apoi vom vedea de iese ciuperca floare ori înflorescintă.

Citația din Langlebert iese iar despre fanerogame și cum că iese așa se vede din citația a doua cea de la pag. 351 unde spune numai că umbrela cuprinde *organele de reproducție*, dar nu o numește floare. La pag. 352

greșește Langlebert cînd numește ciuperca *inflorescență*, în-  
toe mai cum greșese și domniile „horticultori” Vilmorin-An-  
drieux.

D-l Langlebert pe la 1869 nu știea cum stau lucruri-  
rile cu ciupercile; dar noi sîntem datorii a nu ști și a-  
cum? Vrea d-l Dateulescu să se încredințeze de cele ce-  
î spunem, n'are de cît să cetească în cartea lui *Sachs* înti-  
tulată „*Traité de Botanique* conforme à l'état présent de la  
science par *J. Sachs*. Paris 1874” de la pag. 321 la 377.

Așa dar iese cunoscut acumă că *miceliul*, adică fi-  
rele cele albe ce se află în pămînt sînt generația sexuată  
și ciuperca ce iese afară iese generație asexuată. Acea-  
stă din urmă face niște celule producătoare numite  
spori. Acești spori produc miceliu și din miceliu se for-  
mează așa zisele ciuperci. Nu iese îngăduit unui om  
care și-a făcut idee cît de elementară de ciuperci să po-  
menească de flori ori de inflorescențele dinsele. Floarea  
fanerogamelor iese un aparat foarte complicat fără ana-  
logie reală cu ce-va de la plantele criptogame. Așa floa-  
rea de la fanerogame ar corespunde: cu sporul, cu micle-  
leul și cu ciuperca tînără luată ca embrion al celei adul-  
te. Floarea are părți din generația nesexuată (anume un ram  
cu mai multe frunze), toată generația sexuată care se des-  
voltă numai în sacul embrionar și embrionul care iese  
altă generație asexuată în forma ieii tînără. Toate aceste părți  
sînt strîns legate într'un tot. Di'npotrivă la ciupercile D-  
lui Dateulescu sporul se deslipește de la generația nese-  
xuată și cade pe pămînt, din spor se face o generație, mi-  
celiul, care nu rămîne în lăuntru sporului, ci se întinde în  
pămînt. Pe miceliu se dezvoltă organe sexuate, se face  
fecundație și din celula fecundată se formează ciuperca.—  
Dacă am asemăna fanerogamele (plante ca *bradul*, *popu-  
șoiul* și *mărul*) cu criptogame precum cu o feregă ori  
cu o *algă*, vedem că și la acestea nu putem găsi *floare*. Du-  
pă D-l Dateul scu înse, sub pretext că algele au organe  
reproducătoare ar trebui să zicem că au și flori. Nostim  
ar fi să vorbim de flori și de inflorescențele la *protococcus* ori

la *conferva* ; mai ales cînd *protococcus* iese plantă di'ntr'o singură celulă! N'am de gînd să înșir aice toate descoperirile minunate cari aû arătat analogiile și legăturile între plante începînd de la *protococcus* și încheind cu cele mai superioare fanerogame monocodiletoane și dicotiledoane. Poate că va face o dată cine-vă în „Contemporanul” asemenea articol ; pînă atunci D-l Dateulescu face cunoștință cu Sachs. Nu-î va strică.

În curînd vom mai avea de furcă tot cu D-sa, căci trebuie să vadă cetitorii noștri, ce oameni și cu ce cultură sînt cei ce se fac așa de grozavi și de pricepuți.

MORDAX.

## SCHIȚE DIN RĂZBOIUL RUSO-TURC

În 1877 cînd se declară războiul, așa zis, pentru neatîrnare. Ierăm în Iași. Într'o noapte ne trezirăm în vutetul unor strigăte barbare, într'un amestec de cîntece și de ropot de picioare ; curgeau soldați pe uliță ca o apă, de credeai că nu mai aû capăt. Ieră armata rusască. A doua zi pe toate nițile vedeai furnicînd soldați muscălești. Pe fețele tuturor Ieșenilor se cetea veseliea : Patrioții vedeau în venirea Rușilor neatîrnarea statului Român ; negustorii se bucurau că vor avea alișveris, ba că chiar se vor îmbogăți ; ziceau : „Rusul lasă banî în țară că ie bogat, vie cît de mulți, dar să ferească D-zeu de Neamț, a-cesta-î calic și lasă calicie pe unde merge “ O clasă de femei se bucurau și iele de venirea Rușilor știind că imperialii și cărbouele se vor mută din buzunarele rusești la dinsele.

În adevăr cu cît creștea numărul Rușilor cu atîta creștea și numărul femeilor desfrîdate, ulițele ierău pline. Un epistat îmi istorisea că de cînd cu venirea Rușilor otelurile gem de femei.—M'am spărieat zicea, cite fete și dame, altă-dată cinstite, le-am văzut acuma petrecînd pe la oteluri cu Ruși.

— Ce să te sparii, aceasta ție corcirea poșoarelor ție zisei ție.

Plecăi din Iași la București, acolo aceia-și lucru: Ruși și femeii de uliță. Într'o zi întrind ție pe poarta otelului, două femeii mă apucară de mină zicîndu-mi: *pastoă bratușca*. Uniforma mea le făcuse să mă creadă Rus, pe cînd ție țieeram un nenorocit școlariu. Întru în odae, abia aprind lumînarea și aud niște chicote. Ies și ce să vad? O călugăriță și alte două femeii, toate surori de caritate de la crucea roșă. Iele mă priviră galeș și una scoase o rublă și tot prin schime mi-o arată și-mi făcea semn să merg în odae la dînsele să mi-o dee.

Mă prefăcui că nu le înțeleg și-mi cătaf de treabă.

Peste cîte-va zile plecăi spre Alexandria, căci deși țieeram din Turnu-Măgurele; dar acesta fiind în primejdie de a fi bombardat, familia mea îl părăsise.

Mergînd în spre Giurgiu țieeram foarte însuflețit de simțiri vitejești, îmi închipueam că fiind pe cîmpul de luptă ași face posmol în dușmani.

Ajungînd la Giurgiu, ce privești! La dreapta și la stînga tot case dărămate; mai încolo o beserecă cu ușile și fereștile sfărîmate, înlăuntru icoanele și candelarele stricate, parcă se răsvrătiseră toți sfinții.

Și așa privind ba la una ba la alta, nici nu băgasem de samă că sint singur pe uliță; ajung în pieță ca să merg la otel. aud trîmbețe și strigăte, niște Căzaci fugeau și strigaui la oameni făcîndu-le semne să fugă. De frică rupsei și ție la fugă în cotrò mergea norodul și nu m'am oprit de cît între niște vii unde țieeră corturi, în cari stăteau locuitorii cei săraci fugiți din Giurgiu de frica hoambelor turcești. Cei bogai se duseseră la București ori la Alexandria saui pe la moșii, cei sermani stăteau aice în glod și ploae, pe unde îi mai vizita din cînd în cînd cîte o bombă rătăcită.

\* \* \*

În ziua de trei Iulie am părăsit Alexandria și mer-

geam la Turn Pe la ceasurile 11 din zi, delijența se opri se facă popas la Turculești, sat la jumătate de cale între Turn și Alexandria. Ne coborîrăm și noi drumeții să luăm ce-va de la han. Cu neputință înse de străbătut, căci înaintea stăteau o mulțime de țeranî și de Ruși și se certau la cuțite.

Nepricepînd ce ie, întrebaî pe un moșneag ce ședea mai la o parte. Iel oftă din greu și cu desgust îmi zise: — Dar ce să fie, domnișorule! Iear a venit vremea zaverei, a intrat Iear Muscalul în țară. De acum podvoadele și angaralele ne prăpădesc.

Nemulțămît de răspunsul moșneagului, întreb pe unul îmbrăcat nemțește: nici aice nu fuî mai fericit, căci acesta, mort bat, de abiea grăea. Din dosul crîșmei se auzeau niște țipete: ieû dau să merg într'acolò. un muscal mă oprește; ieû cît să mă răpăd, dar iel mă azvîrle cît colo. Încep a strigă, a țipă că voiû reclama: cum se poartă ca dușmanî. În vremea aceea cine-vă mă Iea de braț și mă tirie la o parte.

— Ascultă, d-le, pentru D-zeû cunose pe tatăl d-tale, de aceea am spus muscalului să-ți dea pace; dar și d-ta lasă-î dracului.“

— Bine, dar ce ieste? Ie țara în prada Rușilor? Ce fac ieî? Ce țipete de țeranî se aud în dosul crîșmei?

— Ieû sînt primarele de aice. Pe țeranî i-am adus cu carele să ducă fin, pae, orz și alte lucruri la Turn și la Zimnicea pentru Muscalî și nu vor.

— Prea bine fac, aû drept; convenția noastră nu obligă pe țeranî să facă cărături armatei aliate.

— Așă ie, d-le, dar știî d-ta: multe sînt scrise și puține se fac; dar și mai multe nescrise, se săvîrșesc.

Muscalî aû chefuit cu sub-prefectul până acuma, cu cela pe care îl vezî bat — (și îmi arătă pe cel ce-l întrebam ieû) — și iel mi-a dat ordin să las pe Muscalî să-și facă treaba cum vor ști și ieî bat ca la dînșii a ca-să, pe cine nu vrea.

— Brava ! frumos prieten ie și brat Ivan !

Abiea am ieșit din sat și am și început a auzi bubuitul tunurilor. Ajungînd pe un vîrf de deal, văzurăm orașul Turn, Dunărea și di'ncolo Nicopolea. Am găsit Turnul aproape desert, nu vedeam de cît soldați și ciți-va cetățeni. Mă duc a casă, tată-mieș nu ieră, mă învîrtesc încoace încolô până ce aflu de la un om că toți sint la grădina mare și privesc la războiș.

— Brava lor, curajoși mai sint, privesc la războiș ca la panoramă ! — Se înțelege că merg și ieș unde ie lumea. Ia grădină unii beaș cafele, alții privesc cu ochenele ce isprăvi fac bombele noastre în Nicopole. Bubueaș tunurile de te luă groaza, din cînd în cînd se cutremuraș casele din oraș ; atuncea știeam că trag tunurile utieș ale Rușilor ori tunurile cele mari din Nicopole de la bașitabiea (bateria principală). Cînd auzeam cîte-o boambă șnerînd pe de asupra noastră, o dată, ea după comandă, ne lungeam la pămînt. O dată auzirăm lingă noi plesnînd o boambă: grațul ne pieri, ne uitarăm unul la altul, căciulele ne stăteaș numai pe vîrfu capulu așă de groznic ni se ridicase părul !

— Hei, boerilor, n'aș murit ? ne întrebă băetu de la bufet rîzînd cu hohot.

Sculîndu-ne ca din mormînt am întreat ce ieste.

— Iea peste drum de cazarmă aș trimes Turcîi o scroafă de oțel și cînd a căzut a și fatat o mulțime de puî, fire-ar ai naibeî de Turcîi !

Nu trece mult și altă plesnitură, de astă dată credeam că sintem pierduî, înse noroc, a căzut într'o magazie. Am stat acolô până a inserat de tot.

De la un timp artileria noastră cît și cea rusașă de di'nceace de Dunărea a încetat de a mai da focuri. Turcîi încetară și ieî, se auzeaș bubuituri de tunuri, dar ieraș în cealaltă parte a Nicopolei. Rușii se apropiaseră de oraș. Pe la 5 se văzură trupele rusești în partea de la apus a cetăței. Coloanele rusești înaintaș spre cetate și Turcîi le primeaș cu focuri; nu se mai auzeaș bubui-



turii de tun. ci numai salvele date de infanteria turcească și focurile tiraliilor Ruși. Peste o jumătate de ceas se auzeau salve din amîndouă părțile. Priveliștea ieră îngrozitoare; vedeam cu ochiana cum cete de oameni cădeau pradă morții. Nu se auzea nemic, dar se vedea cum se sfășie om pe om. Unii cădeau morți, alții îi căleau în picioare trecînd înnainte. Se dădea asaltul. De la o vreme nu se mai văzú nemic, un fum se întinse peste dealuri, se auzeau mereu focuri de puști; în spre apusul și resăritul cetăței se vedea licărind focuri.

De o dată pe la nouă ceasuri sara o privește grozavă și măreață ni se ivi înnaintea ochilor. Nicopolea în flacări se vedea arzînd între stînci.

Turcii fiind respinși de Ruși după dealuri, dăduseră singuri foc orașului, ca să nu-l lase pradă dușmanului și o luaseră la fugă pe sub deal pe malul Dunărei. Mare ieră turbarea și selbătăciea omenească. Turcii fugeau să-și mîntuie vieța, soldatii Ruși îi alungau din urmă ca hăitașii pe lupi: pe care cum îl ajungeau îl împungeau cu sulița în coastă și-l aruncau în Dunărea. Urlete selbatece și desnădăjduite îi împleau sufletul de jale și de ură, ură în contra prostiei omenești. Vrînd ne vrînd te întrebați ce-și făcuseră oamenii aceștia unul altuia. Își rîpiseră averile ori își luaseră logodnicele sau pînea de toate zilele și o rîpiseră unul altuia? Nu. căci unul venise tocmai din fundul Rusiei, ierar istălal ar fi fost mulțămît să-și dee pace să-și lucreze pămîntul și să se îchine lui Mahomet. Dar ierată unul în numele crucei, în numele Tarului, ucide pe altul care strigă: „Alah! Alah, ce ne ai lăsat.“ Peste un ceas, se mai vedea încă flacările orașului și se auzeau focuri de puști, amestecate cu vaetele nenorociților.

A doua zi patru Iuliu pe poarta cetăței se vedea filfiind stindardul rusesc.

Cîmpia di'ntre Turn și Dunărea care din luna lui Maiu nu fusese căleată nici de cîni, se vede că și lor le ieră frică de boambe, acuma de demineată ieră plină de oameni cari mergeau să vadă Nicopolea mai de aproape:

Am mers și ieșu; lângă Dunărea am văzut un general rus și pe generalul român care comandă atunci divizia a 4-a în-cunjurată de ofițeri și de orășeni cari laudau izbânzele ar-matelor aliate și râdea de Turcii luați prinși din Nicopo-le. Unul din prinși iera bietul Ibrahim, un bătrîn care înainte de război vindea struguri în țîrg; noi copiii, cînd ieșam de la școală îl năcăjeam și râdeam de iel cum strigă. „*usturuga buna, usturuga,*“ Toți Turneniî îl cunoșteau. ce-lălalt iera un copil Tătar ca de vr'o nouă ani. Stătea bi-etul copilaș cu minile la piept, desculț, cu o cămașă rup-tă pe iel, cu capul gol, slab, galbăn și uscat, nu mîncase de trei zile. Se rugă la toți să-i dea o bucată de pîne și drept milă toți îl injurău. Unei țerance pe al căreî cop-il il furaseră cu o săptămînă înainte Turcii, îi veni jale și-i dădu o bucățică de pîne, zicînd: — Seracul de iel, că ie și iel rob și nenorocit cum o fi și copilașul mieu laaî lor și nici iel nu va fi stricat nemică, cum n'a stricat nici al mieu. —

Multora și mai ales generalilor nu le plăcu, dar vor-bele femeii ieraună de adevărate și rostite cu atîta jale în cît toți tăcără. Unii se cam încruntară la copil; ace-sta începù să tremure și se uită spăriat în toate părțile: îi iera frică să minînce. Generalul rusesc, orî că se în-duioșe orî că voi a face pe milosul, îndemnă pe copil să minînce. Bietul Ibrahim și iel iera flămînd și iel nu mîn-case de trei zile; dar iera bătrîn, lui îi iera rușine să'n-tindă mîna.

B.

---

## NOTE

XXXI. *Estetică.* Frumos iese ceea ce pricinuește sen-timentul (plăcut etc.) frumosului, adecă, ceea ce pune slab în lucrare organele (mai ales organele intelectuale) odih-nite, această lucrare fiind reproducerea într'un grad slab

a acțiunii energice, a exercițiului violent al organelor. Fiind că exercițiul violent al organelor este pricinuit prin lucrarea unui corp (om, animal, munte, cutare feliu de om etc), cit și ascultarea unei povestiri (poezie etc), a unor sunete muzicale ce imitează glasul ce exprimă cutare ori cutare simțire, precum și prin privirea danțului ori a unui joc de colorii etc; *lucrarea slabă a organelor* (simțirea frumosului) este pricinuită *de acelea-și corpuri* când ne fac întipărirea slabă și în totdeauna *prin asemănătoriul, prin simulacrul acelora-și corpuri* etc. (întipărirea fiind în acest caz în totdeauna ușoară, adică, o surprindere a simțurilor, ca un început de simțire tare, o în-elăciune a simțurilor). Deci, pictura și sculptura trebuie să îmfațoseze tipuri pentru a face să ni să pară că înaintea noastră se află corpuri reale; muzica trebuie să reproducă accente, strigări, jelniri, zgomote, glasuri amestecate ca și cum am auzi convorbirea ușoară, tristă, aprinsă ori furioasă a unui popor adunat, a unei grupe de jucători în cărți, de oameni ce petrec, etc. În asemenea întâmplare fie-care instrument trebuie să-și cînte cîntecul după cum într'o grupă fie-care individ vorbește pe sama sa după sentimentele sale; dar toate instrumentele trebuie să cînte în armonie, să urmeze tot un plan, ori aceea-și măsură, ca să facă cu puțință să auzim ce cîntă fie-care instrument; alt-feliu orchestra ar face un zgomot neregulat, dar n'ar face să se nască în noi chipul unei grupe în care putem privi în voie mișcările unui individ și mișcările grupeii întregi.

Din punctul de vedere al bogăției efectului, pictura și sculptura lasă închipuirei privitorului puțin de creat, pentru că privitorul mai adesea să multămește admirînd ghi-băcia artistului care a putut dovedi atîtea piedeci și a reușit a imita așa de bine (o leacă de muncă intelectuală îl face se compare tipul ce și-a închipuit îel însu-și mai înainte cu cel realizat de artist); în timp ce muzica neface să auzim un singur gemăt al unei ființi, lăsînd ca închipuirea noastră să și-o facă (fie ființa aceea reală ori în-

chipuită), în cutare orî cutare situație orî întîmplare etc; de aice urmează că aceea-și bucată de muzică poate pricinui în acela-și cap feliurite imagini, dacă o ascultă în feliurite timpuri. Lăsîndu-ne în voia acestor cugetări, a acestor plăzmuiri fantastice cari la rîndul lor ne farmacă, uităm tot deauna pe artist și mai tot deauna pe cel ce execută. Nu mai admirăm, orî nu avem timp să admirăm, ghibăciea artistului care învinge grăntățile (dacă nu-î vorba de un concert de „tours de force.“ lucru care aduce tot deauna plăcere foarte slabă), cum ni se întîmplă cînd admirăm un tabloû orî o statuie.

Pictura decî și sculptura sînt foarte vecine de meșteșugurile ordinare cari fac lucruri pentru carise cheltu-ește multă muncă, multă răbdare, mult timp și cari pun în lucrare facultățile inferioare ale inteligenței; pe cînd muzica pricinuește o muncă îndelungată (închipuirei ere-ătoare) și tot deauna feliurită a facultăților celor înalte. Compunerea subiectului pricinuește și în pictură o lucrare de acest fel, dar fără mare valoare și foarte scurtă, fiind prea simplă. *Poezia (literatura în general) iese ca muzica.*

### XXXII. Ceea ce ațîță sentimentul frumosului.

1. Oamenii, caracterele și situațiile reale ce ne sînt plăcute, ne fac plăcere și cînd sînt numai închipuite. Lucrurile reale ne sînt simpatice, dacă sînt priitoare conservării noastre orî chiar propășirei: ne plac prin instinct (orî prin simpatie).

2) Simulacrul lucrurilor antipatice, al situațiilor nenorocite pentru altul (care ne trezesc și iele simpatiea pentru altul) ne plac din pricină că organele noastre intelectuale lucrează, slab; dar plăcerea nu-î desăvirșită de cînd dacă nefericirea aceluia se preface în fericire, dacă morala triumfă, etc. (efect al simpatiei pentru acel ce suferă, al fericirii din care ne împărtășim...) Ieată pentru ce lucrurile de artă trebuie să fie inspirate de optimism, deși pesimismul nu-î nici îel lipsit de efecte artistice.

3) Descoperirea unui lucru necunoscut face plăcere

îndestulează o curiozitate; și plăcerea iese cu atîta mai mare cu cît descoperirea corespunde mai mult cu așteptarea ori cu presupunerea noastră (îndestularea de a fi prevăzut ori gîcit ce-va); Iată pentru ce realizarea adevărului ori a unui lucru ce samănă a adevăr (du vraisemblable) în artă (în pictură și în sculptură) multămește sentimentul nostru pentru drept și lucrează asupra-ne cu atîta mai tare cu cît iluzia se apropie mai mult de realitate, care singură pricinuește *exercițiul violent* și adînc al organelor intelectuale. Adevărul iese negreșit așa cum ni-l închipuim, căci adevărul iese relativ. Iată de ce acela-și lucru de artă poate fi adevărat pentru un individ, pentru un popor și să nu fie adevărat pentru altul. Dar *adevărul întreg, total* fiind o-dată cunoscut, curiozitatea iese multămită și lucrul de artă nu mai face întipărire. *Iata de ce* efectul iese cu atîta mai trainic și mai bogat (îmbielșugat) cu cît arta, rămînînd de la început în adevăr nu duce totu-și nici o dată ori foarte cu greu la cunoașterea adevărului în întregime, nu sfîrșește munca intelectuală (a închipuirii) a celui ce iese impresionat de un lucru de artă. Muzica și poezia relativ vorbind sînt nesecate.

Ceea ce nu cunoaștem are farmecele sale, fiind că închipuirea căutînd adevărul, plăzmuiește și crede că descoperi, multămîndu-și neîncetat plăcerea de a descoperi și fără a ajunge vre-o dată la țel. Este un șir neîntreput de iluzii și de desiluzii ce corespund cu credința în descoperire și cu convingerea ce urmează îndată că ne-am înșelat și la acest moment suspinăm de durere și de nădejde.

Necunoscutul în sine iese deci și iesel un izvor de plăcere și un element, ori mai bine o cauză a sentimentului numit „frumos.“ Muzica iese în această privință mai bogată în efecte artistice de cît toate celelalte arte frumoase; căci nici o dată nu vom putea reuși să ne închipuim toate fantomele ce pot fi trezite în noi prin aceea-și

bucată de muzică (afară de osteneala comună tuturor artelor)

XXXIII. *Victoriul artelor.* Mitologia nu mai poate da hrană artelor, pentru că terenul cercetat de mitologie și de închipuire iese acum cucerit cu totul de *cunoștințele pozitive*; așa că ori-care afirmare mitologică nu numai face iluzie, n'o mai putem lua drept adevăr; ne face să zimbim de milă, adevărul care se impune în chip leînvinș fiind altul cu totul. Iată de ce artele trebuie să ia aparențele adevărurilor moderne pentru a ne pricinui iluzii: trebuie să aibă drept temelie caracterele, tipurile și situațiile de astăzi (pictură, sculptură, teatru), trebuie să pășască peste margina celor cunoscute azi fără a lăsa adevărul cunoscut care trebuie să le fie temelie (poezie, muzică, etc); căci și noi avem un necunoscut care trebuie să fie cercetat și tot-deauna asemenea necunoscut nu va lipsi. Ori-ce necunoscut iese cercetat mai întâiu de arte ca de niște iscoade trimise înainte și mai pe urmă de științări îmfațoșază corpul de armată care pune stăpânire pe teren. Deci iese o armată înaintea căreia merg iscoadele această armată înaintează fără odihnă și adună cuceriri, lângă cuceriri pre cât timp omenirea face progres.

VASILE ȚONTA.

---

### *De prin lume adunate și la lume iarăși date.*

*Despre moneda de la 1234 (?)*. În „România“ de la 27 Iulie 1885 s'a publicat un articol despre această nenorocită monedă și după părerea noastră s'a stins numele falnicei monede de la 1234. Înainte de toate onorabilul ziar „Romanul“ s'au mai bine zicând cari au reprodus după dînsul au pus „Principatul Moldoviei“ în loc de „Prințipatul Moldaviei.“ Forma din urmă iese negreșit foarte nouă. Moneda, cum arată autorul articolului din „România“ ar fi o medalie de la 1834 bătută de Sturza. Medalie ieră întocmai așa cum ni se descrie moneda, deosebirea iese numai atîta că s'au făcut sters și nu știm ce specialist (nu cum-vă adînc străbătătorii di-

rector-cosmograf Belort ?) privind prin ochelari de fabrică șovinistă a vădut în loc de 8 cifra 2, adică a învechit moneda cu numărul neînsemnat de 600 de ani. Zdrăvan bărbat! Ce nevoie a mai avut iel să cetească cele ce a scris numismatul nostru, D-l Sturza, în publicațiile Academiei? Pentru un presupus urmaș al coloniștilor moșului Traian, mai trebuie studii? Pentru asemenea vârstare pline de vlagă însuflarea dumnezeiască ține loc de știința în ciuda proverbului că *pentru știință nu iese cal regală*.

Avem de adaos că pe lângă lista monedelor citate trebuia să se mai pună o monedă de la Ștefan Răzvan domnul Moldovei, monedă cumpărată de D-l Sturza nu de mult de la frații Șaraga. Această monedă iese din 1595 și pînă acuma nu ierau cunoscute monede de la acest domn.

Despre faptul că Moldova ieră înainte de 1349 și chiar în suta a XIII-a, citează pe Șincai care vorbește de acest lucru sub anul 1284 al croniciei. Noi am citat documentul de la Ioan Caliman Asean din 1241, cel mai vechiu text cu numele Moldo-Vlahiea și tot-o dată dovezi că *Moldova* trebuie să fi fost înaintea de a se uni cu Valahiea (țara de jos) deci cel puțin din veacul al XII-lea. Nu zicem înse că vechea țară a Moldovei a fost întemeiată de Romîni, ba chiar credem din potrivă, cum vom spune mai pe larg aiurea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

\* \* \*

Despre chestia monedei (?) de la 1234 mai cetim ce-vă în „Noua Revistă“. a nume că lucrul în chestie n'a fost nici *monedă* nici *medalie*, ci o greutate stemplată peniru cîntărit galbenii și aflat de ierau buni, adică ne trași, și că asemenea greutăți s'au bătut în mai mulți ani de a rîndul. Mierîndu-mă de asemenea cunoștinți în „Noua Revistă“ am întreat pe unul din frații Șaraga care mi-a spus că iel i-a dat D-lui Stamatopol un asemenea pond de la 1837. Cunoștința despre acest lucru o are Dl. Șaraga de la numismatul nostru, Dl. Sturza. Remîne deci de așteptat încă pînă se va ști de iese vorbe de medalie cum s'a zis în „România“ ori de asemenea „greutatea stemplată“. Un lucru iese sigur moneda de la 1234 a avut puțin de trăit. Ce păcate! Bei oameni! Nu-i așa, D-le Belortu ?

\* \* \*

Intr'un alt număr din „România“ și apoi și în alte ziare cetese un răvaș de la un domn *I. M. Kodrescu*, noi îl reproducem după „România liberă“ de la August 1885 :—

„*Domnule Redactor*. În jurnalul „România“ redactat de domnia-voastră, din 24 Iulie, am vădut publicată o notiță despre o monedă română de bronz purtând data din 1234 și înscripția Prin-

tipatul Moldovei. Pentru liniștea d-lor arheologi și istorici, eu supun la cunoștință că acea monedă este o medalie, foastă în proprietatea mea și care poartă data 1834, din vremea Domnitorului Mihail Sturza. Pe la 1234 țara purta numele dă Hteretia Moldovei, iar nu Prințipatul Moldovei.

„Vă rog, publicați aceasta spre stabilirea adevărului.

al D-voastră I. M. Kodrescu

Tot spre „stabilirea adevărului“ Mordax aduce la cunoștință D-lui I. M. Kodrescu că înzădar își închipue a avea dovezi că țara se chema la 1234 *Хѣреѣѣѣѣ* Moldovei“ (în răvașul D-sale așa trebuie să fi fost și *Hteretia* înste firește greșala de zaț). Moneda pe care se întemează dl. I. M. Kodrescu nu iese de la 1234 ci de la Ionașcu cel cumplit și poartă pe o față un cap cu pălărie și inscripțiile *ОТЕЧ МОЛДОВЕИ* anul cu nmere chirilice și *АКЧЕ ХРЕПЕРИЕ МОЛДОВЕИ* adică *ta'al* (oteț) *Moldovei*, anul și *B:n* (acce turcește cu marca *Moldovei*). Această descifrare iese făcută de Dl. Laurian și primită de Dl. Sturza în studiile D-sale (vezi. „Analele Academiei.“) Un ban de aceștia am avut și ieu smeritul Mordax în mână și am cetit foarte lămurit anul. Decî Dl. I. M. Kodrescu învețe mai întăiu D-sa numismatică și apoi dee lecții istoricilor și arheologilor cari n'au nevoie de lumini înșelătoare ca ale D-sale.

Pe urmă Mordax a mai auzit că pe la 1234 l muiat nu căzuse încă (dovadă *Sîmbăte-li* (Zumbutbel) într'un document latinesc din 1231 în sudul Transilvaniei) și prin urmare ar fi fost *Moldove-li* ori *Moldove-liei* ori *Moldovă-liei*, dar nu *Moldovei*.

\* \* \*

Cetim prin ziare cari primesc în schimb maculatura redactată de d-l Benemerenti clasa a II-a, zis și St. Neagoe, că în județul Tutova (negreșit că d-l St. Neagoe va fi crezînd că Tutova poate fi de origină latină, de pildă de la *Tut-ova*, adică ova (ouă) tuta (sigure), ca și Birlad de la *Verum Lațium*) s'a găsit un dinte de elefant, *mamut* (acuma s'aū deprins a scrie și despre mamut, iear despre urieși aū lasat'o pe altă dată). Cine mai știe înse ce boroboată le va face d-l Onișor și ce dihanie se va alege din dintele (ori maseaua) de mamut. Noi propunem să se mai decoreze o dată cu bene-merenti clasa a II-a d-l Negoe pentru erudiția ce are în privința urieșilor. D-l redactor-directora cetit pîna și întâmplările lui Guliver și firește că întemeiat pe asemenea dovezi documentale și vrednice de a fi crezute știe că au fost urieși. (Caci afară de nelegiuții de la „Contemporanul,“ cine a pus la îndoială pîna acuma onestitatea lui Guliver?) Înțelegem ușor minia ce l'a prins împotriva subsemnatului Mordax. Dar ieu sînt de vină? De ce nu se leagă de d-l Onișor, îl are la îndămină, lupul ie chiar în mijlocul stînei?

\* \* \*



Tot „România“ a dovedit neștiința ori șarlătănia celor ce au născocit documentul românesc, de la 1427 parcă, în care se vorbea de nații străine și despre *vlagă* (nu blagă-blague, pungă, cum crede autorii criticei) în înțeles de avere. Se vede că-i anul născocirilor ciudate ori mai bine al dărei pe față a tot felul de oameni spoți numai. Neamul plămuitoriului croniceii lui Hur, din nefericire, nu s'a stîns încă diu țara aceasta.

\* \* \*

D-l Dateulescu vorbind despre *fragi* la pag. 182 se leagă de I. Nădejde. Nu-i nimic de zis, are tot dreptul. Dar măcar s'ar cuveni să aibă cuvînt. D-l Dateulescu înse se leagă degeaba, zice „că d-sa își permite a nu numi toate fragele și căpsunele *fragaria vesca*. D'asemenea nu cutes (scris cutes) a spune că toate fructele lor sunt roșii, căci— am avut ocaziunea a mîncea și cu fructul „alb precum e varietatea de frage de Alpi foarte veche pe cari trații italieni o numesc : *Fragola bianca di tutti i mesi*, iar nemții „*Monatserdbeere* și altele hibride d'asemenea cu fructul portocaliū „roș-gălbîu, roș-negru etc.“

Imi pare reu că pe la redacția noastră nu s'a întîmplat om așa de îmblat ca D-l Dateulescu și sintem grozav de mîhniți că n'am mîncat și noi *fragole bianche di tutti i mesi*; dar I. Nădejde a vorbit de fragiū propriū ziși cariū sunt roși și se chiamă *fragaria vesca*, iel seria botanică iear nu horticultură.

MORDAX

---

### *Steagul Nostru.*

Draga mea, amicii noștri  
Te-au rugat și tu te-ai prins,  
Ca să coși cu dalba-ți mîna  
Steagul luptei ce-am încins.

S'alegi roșul cel mai roș,  
Roș de sînge și să-l ieai,  
Ca din iel să faci tu pînza  
Steagului ce-ai să ne dai

Si apoi pe pînza roșă  
Cu de aur mîndre fire,

Să scrii aste două vorbe :  
„Dragoste“ și „Răzvrătire“

### *Singurătatea.*

Cînd într'amurg, întins în pat  
Îmi cade capul greu pe perne  
Mă prinde-un dor nemăsurat  
Și setea liniștei eterne.

Ca undele întinsei mări,  
De vijelie trămintate,  
Vibrează'n veșnicii zbuciumări  
Adîncul firei mele toate.

Și'n neguri mintea mi se pierde  
Și'ncet încet ajung nebun,  
Vrînd capăt suferinței mele  
Și capăt zilelor să pun

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O, dulcea mea singurătate  
Tu iești mormîntul celor vii ;  
Odihnă lasă-mă să aflu  
În brațele tale pustii.

Gh. din MOLDOVA

---

## Credințele religioase la Romîni

■(urmare)

De la fetișism urmă ca omul să treacă la idolatrie, se înțelege că, dacă găsea de cuviință să adoare o piatră oare-care și se mai întîmplă să aibă aceasta o formă potrivită, așa ca prin cîte-va lovituri ori prin puțină cioplire să capete formă de om ori de vre un animal, idolul ieră gata. Acesta ieră numai începutul, cu timpul oamenii au cătat a perfecționa și a face idoli din ce în

ce mai minunați ba chiar idealii. Cîtă deoseoire între idolul selbatecului de pe coasta Gabon ori al Samoedului și între Apolon de Belvedere ori Venus și Amor! Credința înse, sau mai bine îmboldirile cari au dat naștere la unii și la alții, au fost aceea-și. Waitz în antropologia sa lămurește bine ce a împins la idolatrie (Eugène Veron). „Zeul însu-și ie nevăzut; dar Negrul, tîrît prin sentimentele sale cucernice și mai ales prin imaginație, vroeste a avea un lucru văzut pe care să-l poată adora. Dorește să poată privi zeul căruia se închină și de aceea chiar cată a-l face din lut ori din piatră, cum și l'a închipuit. Decî, dacă preutul pe care zeul îl însuflă și pe care adesea chiar îl stăpînește, închină această icoană zeului, urmează firește că zeul poate merge și a o locui în virtutea închinărei anumite ce i s'a făcut. În acest chip cultul icoanelor ie destul de înțeles. Dekham a observat că făcînd portretul vre unui om, atîtă mari neîncrederi ba chiar se punea în primejdii. Negrul crede că prin puterea unei meșesugiri magice, o parte din sufletul omului viu poate fi luată de portret. Idolii nu sînt cum crede Bosman chipurile zeilor, ci numai niște lucruri în cari zeului îi place a veni să locuească și cari lucruri în acela-și timp îl arată închinătorilor sub o formă materială. În sfîrșit zeul nu ie silit să stea obștie în idol: întră și iese sau mai bine ie tot deauna față, une-ori mai mult, alte ori mai puțin!“

În această bucată deși nu vedem cum s'a iscat idolatria, dar vedem credința ce au selbatecii. Cam așa sînt și credințele poporului nostru în icoane și cruci; căci acestea nu sînt de cît idoli. Toată zicerea catehismului, că icoanele nu sînt idoli și că adevărații creștini nu se închină lemnului sau aurului, adevă materială din care ie făcută icoana, ci chipului ce înfătoșază, ie numai vorbă degeaba; că nici cei vechi, ba am văzut că nici chiar idolatrii de a-zî, nu se închinau. nici nu se închină materiei, ci zeului ce reprezintă ie. Așa dar degeabă imblă religia de a-zî cu sofisme. Icoanele decî sînt adevărați idoli și beserecele nu

sînt altă de cît capiști, vechi locuinți ale zeilor; iar preuții, așa numiții slujbași ai lui D-zeu, sînt rudă de aproape nu numai cu popii idolatri, dar chiar cu toți vrăjitorii, căci după cum fac aceia minuni cu ajutoriul duhurilor tot așa și preuții de a-zî se cred a tot puternici și spun că prin rugile lor D-zeu cu toată ceata sfinților face cele dorite ori cerute de dinșii. Ce deosebire între vrăjitoriul care crede că face din apă sînge și între preutul care zice că prin slujba liturghiei face din pîne și vin carne și sînge?

Trăim într'un veac cu desăvîrșire idolatru, majoritatea națiilor n'a ajuns măcar la închipuirea de D-zeu adevărat spiritualist. Deși zice limpede în poronca a doua a lui Moise: „Să nu-ți faci ție chip cioplit, nici toată asemănarea celor din ceriū ori de pe pămînt, să nu te închini lor nici să le slujești lor.“ Prin urmare ie limpede că religia creștină nu poroncește cultul icoanelor și al altarelor. Cu toate acestea priviți cum se rîpește munca a milioane de oameni, cum aceștia împreună cu copiii mor aproape de foame pentru a li se luă dări peste dări din cari mare parte ie întrebuințată pentru clădire de zidiri urieșe numite besereci, lăcașuri ale zeilor, acești Balași nesățioși de carne omenească. Căci dacă acuma nu li se fac jertfe omenești ie cam tot aceea, dacă se rîpește banul celui flămînd pentru a face zidiri acestor închipuiri fantastice ale oamenilor primitivi. Preuțimea, care se zice urmașă a lui Hristos, cu Mitropolitul în frunte ar trebui să nu primească banul muncitoriului și al văduvei rîpit pentru clădiri luxoase. Cum, D-zeul lor ie așa de crud în cît primește să i se facă palate aurite ale căror virvuri să ajungă, cum am zice, la ceriū, în timp ce făptura minelor lui pierde de foame, de golăciune și de pelagră? Cum, acest D-zeu ie așa de orbit, îi place atîta de mult luxul infam în cît uită că prin fiul său a zis: „Nu vă stringeți comori pe pămînt, unde molile și rugina le strică...“ și primește să i se umplă locașul cu seule nenumerate în timp ce oamenii, chipul lui, gem în chin și neștiință? Iel, părintele tuturor (cum pretinde religea), ie părinte

așă de vitrig în cît nu-î pasă de copiii săi, Iel a toate știutoriū, a toate văzatoriū, a toate auzitoriū, Ie surd la blâstemele ce copiii lui îi aduc, surd la lacrimile mamelor, la ocările muncitorilor istoviți de muncă și foame? Și Iel, așă de bun, primește toate acestea pentru a-și împlini gustul luxului și al risipei, tocmai acela în contra căruia religia însă-și strigă?

Nu, de ar fi un D-zeu, așă cum zice religia, Iel nu ar vroi aceasta; căci de ar voi, atunci s'ar putea zice că zeul lumii e nebun. Toate acestea le voește clasa popilor, care crede că prin lux nebun, prin clădiri urieșe va deșteptă mai cu tărie în oameni încrederea oarbă într'un necunoscut. Omul necult și de obeiciū serman merge în aceste locașe mărețe pe din afară, lucsoase în lăuntru: vede icoane aurite, candelile și luminări aprinse în policandre de bronz cu steele sclipitoare, mai adauge mirosul tămiei și al smirnei, cîntecele organelor ori chiar ale pisaltilor, veștmintele strălucitoare ale preuților și mitrele sclipitoare ale arhierilor, și toate acestea sunt de ajuns pentru a-l magnetiză, a-î amorti crierii, a-l face să creadă orbește tot ce zice preutul, a-l face chiar să numai simță pentru moment suferințele și pășurile lumii reale, purtat fiind într'o lume ideală. Religia face din omul necult ceea ce ce magnetizatoriul face din mediu.

Ieată ce mai zice tot Veron despre icoane. Se potrivește de minune și la noi. „Țeranul din Europa meridională încearcă pe rînd cătră sfîntul său ocările și desmierdările, din sfînt și-a făcut un adevărat fetiș și cînd voește să aibă ploae, moae în apă o icoană de a fecioarei Mariea ori de ale lui sf. Petru. În sfîrșit pretutindenî a-zî vedem icoane care clipesc din ochi ori care plîng pentru mai mare laudă lui D-zeu, mai bine zicînd mai marea rușine a omului. Toate acestea n'au de ce să ne sparie cînd gîndim. Căci nu iese nici o blazgonie care să nu poată urmă logic din credința primitivă în spirite.“

Credințele în puterea spiritelor și în idoli urmează în adevăr logic, din animism și fetișism, dar luxul nebun

al clerului nu urinează de loc după religia lui Hristos, a celui pe care îei zice că-l proslăvesc. Se explică înse prin aceea că voesc a orbi spiritele și a fi mai deosebiți de cît ceilalți oameni cum se vedea bine la preuții Egipteni cărora mîncarea, îmbrăcămîntea, spălatul și închinatul li ieră orînduit într'un chip deosebit. La noi chiar preuții de mir se deosebesc prin îmbrăcămînt, neraderea barbei și netunderea capului; iar călugărilor li se poroncește chiar vieață cu totul deosebită.

Cum știm, procesiunile cu icoane sînt foarte obișnuite și la noi. Icoanele făcătoare de minuni ierau foarte dese mai de mult, chiar și acuma ieste una la mănăstirea Goroveiū. Într'un timp de secetă s'a adus din Iași în Botoșani icoana maicei Domnului toată îmbrăcată în aur. Ieră adevărată nebunie religioasă, curgea lumea, ca o apă căriea i s'au sfărămat zăgazurile de prin fundul, mahalalelor comară și la beserecă. Mi se pare că au adus'o pe sama comunei. Închipuiți-vă că s'a socotit de nevoe publică! Și a-zî cînd ieată aproape un veac de cînd Voltaire a început a luptă contra acestor forme selbatece, cînd știința ie de a dreptul protivnică religiei, și cînd a reușit a alungă chiar pe D-zeu din toate colțurile lumei, a-zî vedem încă clerul opintindu-se din răsputeri pentru a-și pune nară-și gheara peste lume. Dar nefind nici optimiști eici pesimiști credem că aceasta ie numai o încercare sinită, asemănătoare cu acelea ce au toate organismele cînd lsînt aproape de a se stînge.

Putem zice cu drept cuvînt că veacul al XIX-lea ie veacul în care ideī cu desăvîrșire opuse trăesc sub acela-și acoperiș. Guvernele țin facultăți de știință, cari au laboratorii de unde știința întinde mrejele în toate părțile și cată să alunge religia de pretutîndene. (Căci unde va pune astronomul pe D-zeu dacă vederile și calculele lui au străbătut universul și nu l'au găsit; ori, fiziologul care cunoaște puterea și rolul fie-cărei celule, ori, fizicul care limpezește și arată cele ce-s cu putință firei și cele ce nu?) și pe de altă parte tot acelea-și guverne țin un

cler trîndav și cheltuese sume enorme cu zidiri zădar-nice! De privești în societate vezi acela-și lucru: adesea a-  
fli că radicali liber cugetători săvîrșesc căsătoria religioasă etc.

Remășiți vădite de idoli se văd și în farmeci: se fac niște chipuri de ceară pe cari vrăjitorul le meneste, le dă clientului să li se închine 9 zile și pe urmă, pe cît mi se pare, le dă pe apă curgătoare.

S'a zis și se zice despre creștinism că a adus mult bine omenirei. În adevăr poate a îndulcit întru cît-va starea femeii și pentru asupriți a pus puțin cuvînt; dar, că ori-care religie, a cătat să ție omenirea în loc prin ura ce a arătat cătră ori ce schimbare. Mai pe sus de toate simțindu-se neputincios față cu nenorocirile celor asupriți a făgăduit acestora fericirea pe lumea viitoare și e-a dat ideea că pe ceea lume vor fi răzbunați de toate nedreptățile ce li se fac aice.

Nu putem de cît să laudăm idea radicalilor că voesc a despărți religia de stat, a nu o mai privi ca o necesitate publică, ci a lăsa pe fie-care liber să-și ție cler de le trebue. Căci dacă poporul ie destul de credincios și simte nevoie de preuți și de besereci, atunci le va ținea cu ori-ce preț, iar dacă nu le va ținea, atunci dovadă că n'are trebuință. Așa dar pentru ce din banii obștești să se cheltuiască o parte cu lucruri de cari ieî n'au trebuință. În parte guvernul înțelege lucrul, de vreme ce pe la sate țeranii toți se îmvoesc cu un preut să-i dea leafă și zile de elacă, iar iel să le fie popă. De ce oare aice guvernul lasă ca pe lângă alte dări să cadă și aceasta asupra țeranilor? De ce pîrtinește pe țirgoveți?

Teama ie înse că fanatismul a slăbit mult și că beserecile s'ar risipi fără ca cine-vă să pue vr'o piatră, ar avea popii popor fără poporenî, dacă ar fi lasată lume în voie. Clerul înse fiind unul di'ntre stîlpîi statului, acesta îngrijește de-i pune propeli de teamă să nu-l vază căzînd.

Cultul icoanelor, care a înlocuit cu atîta fidelitate pe al idoliilor, a păstrat în mare parte și obiceiurile vechî.

Aşá la noi ca şi la Negri icoanele trebuesc mai întâi sfinţite, alt-feliu n'au putere, n'au sfinţenie. Pentru aceasta ori-ce pravoslavnic creştin după ce cumpará o icoană o dá preutului de o ţine patru-zeci de zile în altariu făcîndu-i şi oare-cari rugăciuni. Va să zică ce a făcut preutul alta de cît a invocat spiritul sfintului de pe icoană să vie să sălăşluească într'insa ca ast-feliu să poată ascultá rugile şi laudele ce-i vor aduce robii săi şi vedeţi că pentru aceasta ie nevoe de timp îndelungat, ie nevoe ca în fie-care zi în timpul celor patru-zeci de zile să-l deprindă cu acest nou locaş. Tot asemenea ie şi cu crucile aduse de călugări. Procesiunile cu icoane cu prapuri şi cruci au acela-şi scop: de a arată idolilor starea rea sau bună în care au ajuns cîmpiile, de ex: cum purtau Peruvienii prin cîmp cadavrele uscate a le vre-unor strămoşi parcă le-ar fi arătat starea recoltei. Tot aşa am putea explica şi noi scoaterea icoanelor la timp de secetă, nu numai pe uliţă dar chiar ia cîmp. Adecă pe lângă rugăciunile ce se aduc, credincioşii arată icoanelor cîmpiile arse de secetă şi finaţele îngălbenite, ca ast-feliu incredinţîndu-se singure de visu să aibă îndurare de robii lor. Mai anii trecuţi se auzeau bănueli publice: că de ce de atîta timp de cînd ie seceta, preuţii n'au ieşit cu icoanele? Pe cît imi aduc aminte chiar jurnale au scris despre aceasta. La urmă a fost ceartă între Evrei şi Romîni, fiind-că întâi au ieşit creştinii şi nu a ploat, pe urmă peste cîteva zile au făcut şi Evreii rugăciuni pentru ploae şi a ploat. De aceea unii ziceau că D-zeul lor a plouat iar alţii că al lor.

Aceste credinţi copilăreşti sînt încă în picioare ba chiar ocrotite de un guvern pretins civilizât, a-zí cînd se cunosc pricinele ploaei cînd se ştie cum se formează aceasta. Şi acest guvern civilizât nu se îngrijeşte de nestărpirea pădurilor, care pe cît se ştie are mare înrurire asupra stărei higrometrice a unei ţeri şi îşi bate capul cu procesiuni!

La unii selbateci, chiar a-zí, se pune mîncare înaintea



idolilor crezînd că ieî mînîncă într'un chip nevăzut. La noi a-zî nu se mai crede că icoanele înse-și mînîncă; dar că li ie plăcut fumul tămîiei și-al smirnei cît și lumina candelelor și a luminărilor, dacă se poate chiar neconținută. O casă ce nu are icoană ie necurată și de aceea găsim atît în coliba săracului cît și în palatul bogatului.

(Va urma)

Sofiea NĂDEJDE

## DI. Brociner ca descriitoriu al vieții țerănești.

„Sanda“ ieste titlul unei nuvele tipărită nu de mult în „Revisita literară“, care de cînd a trecut de sub direcția D-lui Macedonschi sub a D-lui Velescu a adunat în jurul său cîți-va tineri, nu fără talent. Această pricină ar fi de ajuns pentru a ne face să luăm în samă cele ce se publică într'însa. Iear dacă unii nu înțeleg în deajuns de ce ne îndeletnicim aice cu nuvela d-lui Brociner, vor află deslușire într'un articol viitoriu, în care vom arată pe larg însernătatea literaturii despre viața țerănească, precum și gradul la care se află această literatură la noi și tot o dată vom spune cum s'ar cuveni să fie. Până atunci cerem luare aminte de la cetitorii noștri. Întăiu voiū arată pe scurt cuprinsul nuvelei și celor ce n'au cetit'o ori poate au cetit'o prea iute și nu cu destulă băgare de samă.

Într'un sat, [nuvela ieste din viața țerănească] lîngă tîrgușorul Tirvești, trăea un crișmariū, moș Ilie. Moș Ilie ieste om de omenie, ceea ce nu-l oprește de a despoiea pe țerani, mai ales pe cei săraci. Ogoarele lui moș Ilie sînt bine lucrate, pivnița i-i plină de vin, are bani, în sfîrșit, vorba D-lui Brociner „îi pîrște socoteala.“ Averea moș Ilie a cîștigat'o parte prin negot, parte prin contrabanda ce o face și acuma pri'ntr'un contrabandist, Mărgărit. Toate i-ar merge bine lui moș Ilie, dar are și mare supărare din pricina fetei sale, Sanda, eroina acestei nuvele. Cînd am zis „eroină“ cetitorii trebuie să fi înțeles că Sanda are tot ce poate să facă dî'ntr'o fată eroina unei nuvele ori a unui roman: „are părul bălăin, pletele aurii, pielița subțire, mînuța mică, piciorușe micuțe. forme încîntătoare,“ într'un cuvînt are tot ce poate face dî'ntr'o fată un înger [sau angel] ori un heruvim; dar îi lipsește vederea, ie oarbă. Cînd ieră copilă de șese ani, trăsnetul a omorît pe mă-sa și pe

dînsa a orbit'o. Autoriul rîpește eroinei vederile, dar în schimb o încarcă cu toate calitățile cu putință: ie bună, priitoare, marini-moasă și mai ales are plete bălai, aurii, și forme încîntătoare: într'un cuvînt ieste un angel. Ieroul nuvelei ie contrabandistul Mărgărit. Numele poetic de Mărgărit nu-l dă degeaba autoriul. Acest Mărgărit deși teran, după spusa autorului, dar samănă tot atîta de mult a teran, cît samănă și Dl. Brociner a novelist. Acest contrabandist teran nu-i acel pe care-l cunoaștem cu toții, fie de-a lungul granițelor, fie în jurul Bucureștilor și care nu se deosebește de alți opincari de cît une-ori prin mai mare energie ori îndrăzneală. Teranul contrabandist al D-lui Brociner ieste și iel ca și Sanda un felîu de heruvim. Autoriul ne spune că Mărgărit are păr bălaiu auriu, ochi albaștri ca ceriulu; înse iel fiind heruvim de parte bărbătească are și multe care lipsesc Sandei. Așa spre pildă afară că ie nalt și spătos, Mărgărit are „ochi scînteetori“ carii mereu aruncă scînteii, are „o voace grozavă.“ „părul bălaiu auriu, cînd jocă îi zboară ca coamă de-leu, cînd golește păharul, îl golește pîn la fund; iear cînd se înfurie apoi înghite pe neresufiate păharul de vin, adecă înghite numai vinul, cît drespre păhar îl pune pe masă cu atîta putere că se sfărma în mii de bucățele [ieste de luat aminte că face asemenea bravură fără să-și tae minile]. Într'un cuvînt, cum vom vedea mai departe, Mărgărit ieste un felîu de „Rinaldo Rinaldini“ ori mai bine un cavaleriu din tagma celor ce au innebunit pre bietul don Chișot.

Cînd am zis că Sanda ieste eroina nuvelei și Mărgărit eroul, cetitorii au și înțeles că aceștia trebuie să se amorezeze unul de altul și să sufere la *nemurire* [vorba d-lui Carageali], pentru că așa ie regula în romane. În adevăr așa și ieste, Mărgărit se amorează de Sanda. Această întîmplare vrednică de amintire a luat început în următoarele împrejurări. Mărgărit se întorsese după o întreprindere de contrabandă ieră-și în sat. Moș Ilie îl primește înse temîndu-se de răspundere, fiind că Mărgărit aparîndu-se ucisese un jandarm. Această primire înfuriază pe Mărgărit și-l face să-și strice păharul în mii de bucățele. În această vreme crîșma se împle de lume, între alții vine Gligore țigănu lăutariu și baba Cloanța, țigancă vrăjitoare, „care știe toate.“ Țigancă apucă pe Mărgărit de mină și-i spune că mina lui îi pătata de sînge [cum am spus Mărgărit omorîse un jandarm], lucru pentru care nu avea nevoie să fie a toate știitoare, căci acestea le știea tot satul. Mărgărit o trîntește la pămînt și ar fi fost vai de dînsa, dacă în acea vreme critică n'ar fi intrat Sanda care oprește pe Mărgărit de a atînge pe baba Cloanța.—N'am s'o ating, grăi el, (Mărgărit), dar cine mă va opri?“—„Ieu, zise Sanda, și fața i se făcu roșie ca „văpaiea focului.“—Mărgărit a văzut de multe ori pe Sanda, fără

s'o bage în samă, dar auzind'o rostind acest *ieu* [parcă ar fi și iea o dona Sanda de Trivești] mîndru și fața iei care se făcuse roșă, „ca vapaiea focului“ rămîne pe loc amoretat și încă al dracului. *Amourea* îl străpunse atîta în cit cavaleriul nostru cam turbă. Băutura cît a băut iel, după ce a ieșit Sanda din crișmă, nu ajută de loc; s'a pus deci eroul rostru pe jucat hora și aceasta n'a fost de leac, deși Mărgărit jucă al dracului, judecați singuri: „Parul lui bălaiu, cum spusese Miron, zbură într'adevăr ca o coamă de leu, ochii săi scînteau și podeala răsuna sub loviturile puternice ale călcăilor sale.“ Tot nu ajută nemiea. De odată îi vine ideea să cheme pe Sanda la joc. Moș Ilie nu vroi, zicînd că s'a culcat fața, Mărgărit navălește atunci în odaea de culcare brîncind de la ușa pe moș Ilie, care oprea întrarea. Acest lucru iese cam puțin cavaleresc, s'ar înțelege înse la Gheorghe al Ioanei, ori la Topîrdea, contrabandist țeran, cum îl știm cu toții; dar la un cavaleriu „sans peur ni reproche.“!? Autoriul înse își iea de samă și Mărgărit se poartă în odaiea Sandei ca adevărat cavaleriu. Să vedeți numai cum spune autoriul: „.....Și cum văzu această minune de „femeia, acest cap încununat de lumină sfîntă, acest trup de o vrajă „nespusă, aceste forme încântătoare, îl coprinse o simțire tainică „un dor dulce și dureros. De o dată i se părû că aude numele „seu de pe buzele ei zimbitoare. El s'apropiă de patul ei, îngenușchiă și apucă mîna fetei.“ Se înțelege că ingenunchind și apucînd mîna fetei, Mărgărit avea plan să facă o declarație formală de amor în stilul lui, „Rică Ventureanu“ din „Noapta furtunoasă:“ „Angel radios, de cînd te am văzut întăea-și dată, pentru prima oară, mi-am pierdut usul rațiunii, sunt într'o pozițiune pito-rească și mizericordioasă etc, etc, etc.“

Dacă Mărgărit n'a făcut această declarație, numai de cît cerută de regule, vina trebuie să fie a lui moș Ilie care ieră de față la ingenuncherea cavalerului don Margarito del... Brociner... După ce Mărgărit iese din odaea Sandei, se face și mai trist și mai melancolic, ba chiar ajunge ateu. O prefacere așa de ciudată nu poate să nu ne intereseze, ne vom opri deci cît-va la dînsa. Mărgărit întorcîndu-se din odaiea Sandei în crișmă se apropiă de părintele Nastase și începû să-l întrebe de iese ori nu D-zeu. Părintele, se înțelege, îi răspunde că iese.—Și acest d-zeu ie bun și milostiv? întreabă Mărgărit.—Cum nu, negreșit!—Mînți, îi zise Mărgărit cu o liniște îngrozitoare.

Se înțelege că părintele a ramas nemulțămît cu acest argument, deși ieră rostît „cu o liniște îngrozitoare“ și ceru dovezi; Mărgărit i le dă pe dată. Ieată-le: „Dacă iese un D-zeu, răspunde Mărgărit iute [de ieră răspunsul și îngrozitoriu, autoriul nu ne spune] și dacă iese iel bun și milostiv, cum zici,—apoi de ce

ieste Sanda oarbă? Cam ciudată argumentare! Parintele Nastase nu-i mulțămît de loc și în adevăr după noi Mărgărit ar fi putut aduce alt argument mai puternic de pildă: „Dacă ieste bun și mi-  
„lostiv, cum de lasă pe Dl. Brociner să ne chinuească cu aseme-  
„nea nuvele și încă din viața țerânească? Dar cum am spus  
Mărgărit n'a întrebuintat acest argument, ci altul și de aceea pă-  
rintele Nastase tot rămîne neînduplecat, cu toate că Mărgărit strî-  
gă de mai multe ori „mînti,“ ba „cu liniște îngrozitoare,“ ba „cu  
furie grozavă“ ba „cu ochii scînteetori de minie“ etc. Văzînd înse  
că-i degeaba, Mărgărit aleargă la cel din urmă argument. Se știe  
ca în ast-feliu de întîmplări toți „cavalerii cu față întristată“ în-  
trebuintau spada, Mărgărit deși cavaleriu, dar fiind cavaleriu nați-  
onal, întrebuintază pumnul și—„după o lovitură strașnică cum știe  
el numai să lovească“—popa se convinge că nu ieste D-zeu. A-  
ceastă biruință înse tot nu mulțamește pe eroul nostru care re-  
mîne tot trist și melancolic: zeul amorului îl rînise de moarte.  
Nici vinul, nici jocul, nici cîntecele lul Gligore, țiganul lăutariu,  
nu pot să-l învoioșeze, deși în descrierea autoriului lăutariul pare  
a fi un teliu de Paganini. Neputîndu-se liniști, Mărgărit lasă  
crîșma și începe a rătăci fără a ști unde, până ce ajunge la ma-  
lul riului. Acolò desnădăjduit mai ales pentru că iubita-i ieste  
oarbă, se hotărește să-și curme zilele, să se înnee. Cum vād ce-  
titorii noștri, Dl. Brociner duce rāpede treaba în aceea-și sarā bo-  
tezat, împărat și spînzurat. Pe la 8 sarā Mărgărit a fost lovit  
de amorezālă, pe la 10 a intrat cu sila la Sanda în odaie, pe la  
12 desnădăjduit a început să nege pe D-zeu și pe la 2 iera să se  
și înnee. Ce dracul, cam prea iute, chiar și pentru un don Mar-  
gareto del..... Brociner, cavaleriu cu față întristată. Gîndurile ce  
însoțesc zemeslirea planului de sinucidere sînt așa descrise de  
autoriu ca și cum Mărgărit ar fi un Hamlet, prințul Danimarcei  
în vestitut monolog „to be, or not to be.“ Ascultați numai: „De  
„desnptul lui murmurau și cîntau valurile apei și cum sta iel așa  
„nici deștept nici adormit, îi trecu prin minte: *un pas numai și*  
„*în fundul apei, o mică agonie(!!!)* și toate s'ar sfîrși, toate s'ar  
„oită în veci, căci acolò în adîncul apei nu ie groază de judecă-  
„toriu și de întunerecul înfioratoriu alu Oenei, nici o pomenire de  
„întîmplarea cea groaznică din tufișul de lingă București și nici  
„durere pentru aceea că ochii Sandei ierau stînși.“ Așa cugetă  
despre *mica agonie* țeranul Romîn, cînd ni-l zugrăvește Dl. Bro-  
ciner! Par că auzim pe Hamlet: „To die,—to sleep—, no more  
„—and by a sleep to say we end the heart—ache, and the thou-  
„sand natural shacks, that flesh is heir to....\*) În acest moment

\*) Să mori,—să dormi.—nemic mai mult; cînd gîndești că printr'un somn  
putem pune sfîrșit suferinților inimei și miilor de accente naturale la  
eari trupul nostru ie supus. (traducerea lui Montegut)

critic pentru eroul nostru, ca *deus ex machina*, se ivește baba Cloanța, care cere un leu lui Mărgărit, dar acesta în loc îi dă un picior și se înduioșază numai când baba îi zice că vrea să-i spue de norocul Sandei. Mărgărit îi dă un leu și baba Cloanța „care știe toate,” spune lui Mărgărit că iel iubește pe Sanda, Sanda pe dînsul și că tea Cloanța știe leac pentru ochii Sandei și cere un galban ca să i-l spue. Se înțelege că Mărgărit îi făgăduieste galbanul și Cloanța îi zice :

„Pe virful de pe stîncă dracului, unde stă besereca cea prăpădită, acolo se vede în miezul nopții de Bobotează o crăpătură mică, ce se face în bolta cerului și cine stă acolo pe vremea aceea și se roagă din toată inima cu fața întoarsă spre răsărit, aceluia i se îndeplinesc toate dorințele.” Remanea deci ca la Bobotează să meargă acolo Sanda cu Mărgărit și fata își va căpăta vederile. Se înțelege dar bucuria lui Mărgărit și a noastră împreună cu dînsul; dar cu toată bucuria noastră pentru Mărgărit și pentru sermana Sanda, mărturisim că de Dl. Brociner n'avem nici o bucurie și-i vom face următoarea observare. Baba Cloanța a găsit pe Mărgărit, i-a spus despre iubirea lui pentru Sanda, i-dat leac pentru ochii oarbei, aceste toate le înțelegem fiind că Cloanța „știe toate.” Dar de ce știind leacul boalei, n-i spune Sandei cu care țeră prietenă, care o apără de furia lui Mărgărit, nu spune nimică lui moș Ilie care făgăduiea o mie de galbeni celui ce i va tămădui fata și toate le spune lui Mărgărit, care o bate mereu și i-le spune pentru un leu și un galban? Întrebarea poate părea ciudată chiar unora din cetitorii noștri și de aceea vom da lămuriri. Poporul vîră în poveștile sale strigoii, vrăjitorietc. cari fac feliu de feliu de lucruri mai pe sus de fire și în asemenea plăzmuiri poporul crede cu tot dinadinsul; dar toți vrăjitorii și strigoii în poveștile populare sînt logici înin acțiunea lor, pentru că poporul le dă caractere reale deși îi pune de fac lucruri peste fire. Când de pildă ne spune despre o mamă vitrigă, vrăjitoare ori stiigă, atunei aceasta va întrebuița puterea ce are pentru a face bine copiilor săi și pentru a prigoni pe copiii ce-i are burtul de la altă femeie, Vrăjitorii și strigoii fac bine celor pe cari îi iubesc și reu celor pe cari îi ursec. Cît de absurdă trebuie să ne para această babă Cloanța a D-lui Brociner care nu spune leacul apărătoarei sale, Sandei ori lui moș Ilie care i-ar da o grămadă de parale, ci se duce în puterea nopții de-l spune lui Mărgărit care din brînci și din bătăi n'o slăbește și anume pentru un galban!

Apoi ce barabură ie nuvela aceasta? Legenda nu-i reală, nu-i; cum cred țeranii lucrurile nu-i, cum le crede Dl Brociner iear nu? Ce fel de *miş-marș* ieste dar poreclita nuvelă, D-le Brociner, fi bun și cadadicesește a lămurii. Fiind că am început a vorbi despre poveștile

populare, vom spune și noi ce-vă D-lui Brociner. În poveștile popularelor slave, cînd povestitorul dus de închipuire, cam trece marginile adevărului, stă și zice: „daca nu vă place, nu ascultați, dar lăsați-mă să mint învaintea.“ Astă frază se spune că refren ori de cîte-ori trebuința cere. De ce n'a luat acest obicei și Dl. Brociner? Dar să mergem mai departe, să vedem ce spune Dl. autorii. Am lăsat pe Mărgărit plin de bucurie din pricina leacului aflat de la Cloanța. Cîte-va zile după acestea s'a hotărit se plece în țeri străine [Bulgaria] până la Bobotează, cînd ieră să vie să ducă pe Sanda la stîncă dracului, la besereca veche. Înaintea plecării Mărgărit se duce să-și ia ramas bun de la moș Ilie și de la Sanda. După o vorbire scurtă prin care Mărgărit spune cu lacrimi în ochi lui moș Ilie că de acuma vrea să se facă om cinstit, se duce în grădina la Sanda.

Aice vor face cetitorii cunoștință cu alt erou al D-lui Brociner—cu flăcăul Miron nepotul lui moș Ilie. Cetitorii de bună samă n'au cetit romane cavaleresti neroade din vrîsta de mijloc și bine au făcut; dar nu ne îndoim că au cetit minunata lucrare a genialului Cervantes, lucrare prin care s'a dat lovitură de moarte romanelor cavaleresti. Cetitorii își aduc deci aminte că după toate regulile romanelor sentimentale și neroade trebuie să fie o Dulcinee, un angel radios mîncătoare de inimi, frumoasă ca soarele și nevinovată [și proastă] ca o păsărea; pe urmă trebuie să fie un cavaleriu cu fața întristată care suspină după Dulcinee, îi poartă colorile, o apăra și se duce peste nouă țeri și nouă mări pentru a învinge toate țerile și a le închină la poalele reginei ce i-a subjugat inima. De multe ori în loc de un cavaleriu sînt doi, amîndoi cu fețe întristate, „sans peur ni reproche“ vrăjmași înse; din aceștia unul rămîne lîngă Dulcinee pentru a priveghea asupra fericirii, liniștei și nevinovăției ei. De obicei treaba se mîntue prin lupta celor doi și Dulcineea iese a învingătorului. Dl. Brociner n'a putat pierde prilejul de a înjgheba asemenea frumuseți și în viața țeranului român. Am văzut că Sanda iese Dulcineea, Mărgărit cavaleriu cu fața întristată; cît despre al doilea cavaleriu priveghetoriu al nevinovăției etc... Dl Brociner a însărcinat pe Miron cu asemenea cinstită îndeletnicire. Miron ie nepotul lui moș Ilie.\*) Cînd în scena din crîșmă, acea scenă care a ramas nenorocită pentru inima lui Mărgărit, cînd acest din urmă sărută pe Sanda, Miron strigă: „dacă-i vorba așa atunci ai a face cu mine; strigă de o dată Miron cu ochi *scintetori de minie*, ridicînd brațul.“ Cînd veni

\*) Remiind singur cu Sanda, Miron spun aceste cuvînt: „Cînd te văz pe tine așa respune el, uitându-se la față cu ochi strălucitori; nici atuncea nu gîndese nemioă. Dar mă uit la piciorușele tale și-mi zic ce piciorușe gingașe are Sanda și cît de albe îi sînt mînile și cît de frumoasă și-î pelița obrazului.“

Mărgărit să-și iea remas bun de la Sanda, cavaleriul privighetoriu, Miron îl respinge cu cuvintele următoare: „Aci o să ți se înfundeze, Mărgărite, nu te mai încercă în zadar, căci degeaba te trudești, cât trăese eu. Și dacă te mai apropii încă unu pas adause el cu *ochi scintecietor*\*\*) de minie, atunci vai de tine, zicînd acesteia scoase un cuțit de la briu și se pregăti să lovească.“ Dacă și acesta nu-i cavaleriū, apoi cine dracul să mai fie? Se înțelege că în acest moment se amestecă Sanda și trimete pe Miron să se primble, iear iea rămîne singură cu Mărgărit. Am zis da la început că numai moș Ilie fusese de vină mai înainte de n'a avut loc declararea de amor à la Rică Ventureanu. Acuma înse Mărgărit remiind singur, îi face Sandei declarație în toată regula. Dăm o părțiea din această scenă admirabilă ca să remie urmașilor: „Cătă-va vreme domni o tăcere adîncă. Sanda s'aședă pe bancă cu capul rezemat de mîna și stetea perdată în gânduri. Plec chiar a-zî începu Mărgărit. Sanda nu respunse și remase nemîșcată.... O! dacă nu te-ași fi cunoscut nici o data urmă el cu glas duios....“ Vezî, Sando, dise el, prinzînd la inimă, înainte de a te cunoaște așa cum te cunosc acuma, am dus un traiu vesel și fericit, dar acuma inima îmi ie apăsată ca d'o nenorocire cumplită etc....“ Și apoi mai departe: „Nu, nu! N'am nici tată, nici mamă, nici iubită. N'am pe nimeni aci pe pămînt.... Dar numai pe tine te am, *ezbucni el ca o furtună*,...“ Ce jalnic și sentimental! Pareă auzi pe Rică Ventureanu: „De cînd te-am văzut pe tine, inima-mi palpită d'amoare și sufăr peste poate.“

Acuma după ce cetitorii au aflat cum fac declarații de amor țeranii în țara noastră, putem merge mai departe.

„O sărută ușor pe frunte și părăși bolta,“ plecă în țeri străine pentru ca prin muncă cinstită să ajungă vrednic de Sanda și la Bobotează să se întoarcă pentru a o aduce la stîncă dracului și a-i da mîna și inima. Se înțelege că așa trebuia să facă Mărgărit, căci așa făceau toți cavalerii cu față întristată, toți plecau în țeri străine pentru a ajunge vrednici de Dulcineea lor făcînd năstrușnice vitejii. Ce s'a întîmplat în lipsa lui Mărgărit cetitorii trebuie să înțeleagă și singuri: Sanda se usucă de dorul lui Mărgărit și-l așteaptă de Bobotează, moș Ilie și Miron nu înțeleg pricina; deși acest din urmă pricepea că Mărgărit trebuie să fie de vină. Cum vedem înse despre taina cu stîncă dracului nu aflase bietul Miron dovadă la pag. 424 în următoarea bucată:

„—Miroane. Așa-e că azi e Marți și că mai avem trei zile până la Bobotează. Așa-e?

„—Așa este, trei zile, respunse Miron mirat.“

În ajunul Bobotezei o sanie s'a oprit di'naintea crîșmei și di'ntrînsa s'a scoborit Mărgărit. Moș Ilie s'a cam strîmbat vâzîndu-l, dar cînd află că Mărgărit are aur cîștigat prin muncă

cinstită, se liniști. Cum poate un țeran să câștige în cîte-va luni galbeni, în Bulgaria, rămîne secretul autoriului.... După cîte-va cuvinte cu moș Ilie, Mărgărit intră în odăea Sandei, unde poftim și noi pe cetitori să vadă ce se petrece.

„— Sando, strigă el și se repezi la dînsa. Ea tresări, scoase un țipet și căzu pe moartă în brațele lui. ....

„— Bagă de seamă ce am să-ți spun, zise Mărgărit. Când s'o culca tat-teu, tu să ești pe furiși din casă. Eu am să te aștept la întăia respântie a drumului ce duce în munți....“

A da întălnire unei oarbe, care trebuie să meargă necălăuzită de nime, de vreme ce nime nu știeă taina lor, la întăia respântie a drumului ce duce în munți ieste un fapt care trebuie să facă pe domni Stemi și Niger să strige: „Ieată un fapt vrednic de talentul și curajul autoriului“, cît despre noi vom zice cetitorilor: „Dacă nu vă place, nu ascultați și lăsați pre Dl. Brocino să..... spue mai departe.“ De altmintrelea însuși D-sa uită îndată respîntiea și pune pe Mărgărit să aștepte pe Sanda lingă cerdacul crîșmei, aproape de ușa grădinei. Călătoria la stîncă dracului ieste, se înțelege, cît se poate de poetică. O parte din călătorie o face Sanda pe jos, altă parte o duce cavaleriul nostru în brațe. Stîncă ieste descrisă foarte romantic ne lipsește nici „tăcerea cea adîncă, întreruptă cîte o dată de urletul pepărtat al vr'unui lîp....“ nici „tăcere ca în mormînt,“ nici „lînfoliul alb“ etc.... Mărgărit duce pe Sanda la marginea prăpăstiei, o pune cu fața la resărit și încep să se roage. Treaba merge strună Sanda a strigat că vede ce-vă luminos înaintea ochilor, cînd din nefericire, ca *deus ex machina*, se arată Miron gîfîind și strigînd: „Am vanit se te scap din mîinele acestui nelegiut.“ [Aice a uitat autoriul să spue dacă a rostît cuvintele: cu voce grozavă, cu liniște îngrozitoare ori cu strigăt teribil, sîntem ne dumeriți.] Cum a aflat Miron că Mărgărit a dus pe Sanda la stîncă dracului ie unul din prețioasele secrete profesionale ale autorului nostru. Se înțelege că Mărgărit „ca un leu se aruncă asupra lui și într'o clipă ei se cuprînsură,“ lupta se începù și se închie ast-feliu Mărgărit sări în sus, cu o lovitură de picior dete la o parte leșul lui Miron...“ Sanda spărietă nu mai poate să se roage din inimă, pe de altă parte a trecut și vremea așa că rămîne tot oarbă. Mărgărit în desnădăjduirea-i, după un monolog bun la asemenea împrejurări tragice, ridică pe Sanda deasupra prăpăstiei și se aruncă împreună cu dînsa în bezna adîncă.

Ieată cuprînsul navelei D-lui Brociner. Credem că cetitorii noștri și-au format acuma idee despre valoarea acestei bucați literare pe care unele din ziarele noastre nu s'au sfiit a o numi frumoasă.“



Nu știi ce să admiri mai mult în această nuvelă: fantazia ce i-a venit autorului de a îmbrăca în haine țărănești un Rinaldo — Rinaldini, desăvârșită necunoștință a păturei sociale descrise, lipsa de adâncire psihică, lipsă de logică, absurditatea tipurilor și a acțiunii? Nu știi de ce să te mieri mai mult în această înșirare de frase romantice. Am auzit că nuvela ie tradusă în nemțește. Am dori să știm ce idee își vor face Germanii despre țăranul Român, după cavalerii descriși de Dl. Brociner. Acești țărani cu ochi scînteetori și strălucitori, cu pletele bălai aurii cari zboară ca coama leului,—acești țărani cari admiră piciorușele micuțe, mînele albe, pielea subțire a fetelor, (cari ingenunche innaintea patului ibovnicelor,) cari amorzindu-se în cite-va ceasuri de des-nădăjdure se fac ateii, apoi se hotărăsc să se înnece monologînd ca Hamlet: „o mică agonie și toate s'ar sfîrși...” Nu știm ce idee își vor face Nemțir de țăranul Român, credem inse că dacă se vor găsi mulți [sînt și pri'ntre dinșii oameni deștepti] carii își vor face idee greșită despre țăranii de pe la noi, se vor găsi inse destui carii își vor forma idee adevărată despre valoarea literară a D-lui Brociner. Cetitorii noștri, credem, își vor fi făcut până aici idee destul de dreaptă despre analiza psihică și metoda logică la d-l Brociner. Pentru a mai mări această convingere mai dăm cite-va lamuriri alegînd două trei nazdrăvăni mai bălțate din colecția îmbielșugată ce se afla adunată în nuvela d-lui Brociner.

Miron e nepotul lui moș Ilie, deci văr drept cu Sanda fata lui moș Ilie. Cum se face oare că Dl. Brociner ni-l zugrăvește pe bietul flăcău amoretat foc de vară-sa? Multe asemenea cazuri a aflat D-sa la țărani? Cum se face că nici Mărgărit nu-i spune lui Miron că iubirea lui ar fi o nelegiuire?... Dar caută logică la Dl. Brociner!

Intr'un loc ne spune autoriul că Sanda își închipue pe Mărgărit cu ochi albaștri, cu plete etc.... și că chipul bărbatului iese adînc zugrăvit în inima îei. În alt loc ne spune că Sanda „cu ochiul îei sufletesc“ vede lămurit pe toți afară de pe Mărgărit. Cum rimează aceste lucruri împreună?

Intr'un loc ne spune că Sanda avea o legătură pe ochi, legătură pe care o rupe (în loc să o iea frumușel) ca să vadă Mărgărit „cit de urită și schiloadă“ iese. Aiurea nu se pomenește nicăiri de asemenea legătură, ba din contra. Și apoi ce înțeles ar fi avut legătura, ochii ne fiind rîniți...?

Cînd descrie întîlnirea lui Mărgărit cu moș Ilie îndată după omorîrea jandarmului, Mărgărit se infurie. Ieată ce ne spune Dl Brociner: „ear dacă vei îndrăzni să m'atingi încă o dată, adaugă cu glas resonatoriu și vinele de pe fruntei se umflară—atunci să știi că în curînd are să fie un ticălos mai puțin pe lume.—Își turnă

păharul plin, îl goli și-l puse cu atâta putere pe masă că se sfărâmă în mii de bucățele.

„—Pentru D-zeu! zise moș Ilie mîngîindu-l, pe cînd aduna bucățile de sticlă, de ce te ai infuriat așa?

„Mărgărit nici nu auzea ce spunea crășmariul, el sta cufundat în gînduri. De o dată tresări.”

Cum vă place și aceasta? Omul iese infuriat, infuriat intr-atîta că „vinele i se umflară pe frunte,” că strică păharul în mii de bucățele că amenința cu moarte moș Ilie, iar în timpul răspunsului lui moș Ilie (șese cuvinte), răspuns care nu putea să fie mai mult de 10 secunde autoriul ne declară că „Mărgărit sta acufundat în gînduri și de o dată tresări.” Dar infurierea cea grozavă s'a întîmplat mai în același timp, cum dracul se putea deci ca Mărgărit se fie în aceeași clipă și infuriat de i se îmflau vinele pe frunte, să strice păharul și tot o dată să fie și acufundat în gînduri? Nu începe îndoială că Dl. Brociner scriind rîndul al șeselea, a uitat ce scrisese în celelalte cinci; ori că înșiră rînduri fără nici o legătură, numai să aibă formă romantică.

Altă ciudățenie iese uciderea jandarmului. Cum se face că Mărgărit nu-i urmărit, dacă tot satul știe; căci Mărgărit se întemeează numai pe prietenia sătenilor de crede că nu-l vor da de gol? Dacă știe tot satul cum de nu-l prinde nime? Cluj

Închiem în sfîrșit cu monologurile ce rostesc țeranii la noi cînd au de gînd să se omoare. Cetitorii noștri le vor auzi întăia-și dată că de bună samă nu le-au știut până acuma. Cetitorii își aduc aminte cum mor eroiți, prinții, baronii, conții cînd se ucid singuri în melodramele franceze: strigate de groază, blăsteme, chemări de suflete, infernul, retragerea dinaintea unei vedenii grozave și alte mărunțușuri de acest soi. Astă formă de declamare le place și Nemților și chiar genialului Schiller nu ie străin de atare păcat. Deși nu ne plac declamările pomenite nici la genialul Schiller, dar la dînsul cel puțin iese vorba de o dramă jucată înaintea publicului, iese vorba de lucrare asupra privitorilor și la urma urmei la Schiller asemenea declamări le aflăm spuse de conți, baroni printese etc.....; dar cui putea trece prin gînd să pună asemenea monolog în gura unui teran român, fie acela și contrabandist? Astă năzbitie a făcut-o, cetitoriule, Dl. Dr. M. Brociner. Punem alături monologul ce rosteste Franz Moor înaintea morții în piesa lui Schiller „Hoții” cu vorbele cele de urmă ale lui Mărgărit.

„Franz (uitîndu-se cu ochi mari după dînsul) În lead ai vrut să zici! În adevăr așa-mi miroase. (turbat). Sînt acestea tipetele voastre, vă aud pe voi șuerînd, șerpi ai infernului?—Se apropie—izbesc în ușa!—De ce mă apucă fiorii cînd mă uit la virful spa-dei? Ușa crapă—cade—nu ie scăpare.—Ha! atunci îndură-te tu de mine (scoate un lanț de aur și se zugrumă).”

Iată și monologul țeranului Gheorghe al lui Topârdea (așa ar fi trebuit să-l cheme pe Mărgărit).

„Mărgărit tresări ca apucat de friguri, apoi se plecă spre Sanda și-i zise cu o liniște stranie:

„— *Văzut-ai două două stele căzînd* \* ? Auzi tu clopotul cum sună? E semnul că se scoală sihaștrii din morminte..... Iată-i că vin.... se apropie.... vor să ne apuce.... iată și Miron!....“

Se înțelege că țeranului român care ar fi rostit asemenea monolog nu-i mai rămănea altă ce-va de făcut de cît să se arunce în bezna adîncă. Păcat numai că Mărgărit azvîrlindu-se în bezna cu Sanda în brațe, n'a luat cu dînsul și manuscrisul nuvelei d-lui Brociner, că făcea mare bine autoriului și „Revistei literare“ și publicului cetitoriu.

Ioan GHEREA.

---

### *Antichitățile de la Cucuteni.*

Împart în două articole: mai întăiu voi arăta faptele și apoi voi încerca a dovedi din ce timp iese acea locuință ome-nească și ce felii de popor ne-a lăsat îngropate acolo : arme, unelte, oale, idoli, etc.

Cucutenii aceștia nu-s cei di'ntre Iași și Tîrgul-Frumos, la cari iese și stație a căiei ferate, ci alții între Tîrgul-Frumos și Cotnari, dar mai aproape de Cotnari. Parte pe moșia Cucutenii parte pe Baiceni se află localitatea din care sînt aflate așa zisele „antichități.“ Descoperirea s'a făcut în anul 1884 pe cînd se sco-  
tea piatră pentru șosea di'ntr'un deal. Multe din lucrurile culese de lucrători au ajuns în mîna fraților anticari și librari Șaraga din Iași. Le-am văzut în dugheana acestor domni și încă de atunci mi s'a părut că samănă oalele cu cele descrise de Wirchow și alții în „Zeitschrift für Ethnologie“ de la Berlin, precum și în serierea lui Kohn și Mehlis intitulată „Materialen zur Vorgeschichte des Menschen in Oestlichen Europa“. Mai tîrziu am aflat că le-a cumpărat Dl. Beldiceanu, profesor de istorie la gimnaziul Stefan cel Mare din Iași, care, după cum știeam mai de mult, se îndelet-  
nicește și cu arheologia.

Despre aceste lucruri s'a publicat, îndată după cumpărarea lor de către Dl. Beldiceanu, o notiță în „Noua revistă“ și se susține că antichitățile ar fi de o vrîstă cu locuințele lacustre din Svițera.

---

\*) Cum avea se vadă dacă iera oarbă?

Autoriul notiței nici habar n'are despre arheologia preistorică a orientului Europei și chiar despre a Apusului are idei nostime. Nu m'am mierat știind ce felii de cultură au oamenii așa zisi redactori ai acestui simulacru de revistă Ieșană. Am ris și am tăcut.

Dl. Beldiceanu în acest timp a reușit a mai cumpără de la frații Saraga și alte lucruri tot de la Cucuteni, le-am văzut și pe acestea. Peste un timp am văzut chiar parte din colecția adunată de Dl. Beldiceanu și i-am spus și D-sale părerea mea că iese foarte probabil că la Cucuteni a fost o stație slavică. D-sa ieră mai degrabă aplecat a crede că stația ar fi fiind dacică [Geto-Dacică, cum zicea D-sa].

În acest an a venit pe acolo Dl. *Butculescu*, cunoscutul cooperativist, Dl Beldiceanu văzînd, dorința acestui domn de a cercetă mai de aproape antichitățile, l'a poștit a casă și i le-a arătat, neoprindu-l nici de a și le copia, ba împinse generozitatea până la a-i dărui mai multe bucăți. Dl. Butculescu a mai venit și a doua oară și a mai copiat și alte bucăți, data aceasta ieră întovărășit de Dl. Ai. Negruzzi. Dl. Butculescu a fost de părere că lucrurile sînt de origine Tracă, luîndu-se după niște picioare de idol cu răglituri.

Dl Beldiceanu s'a întărit în părerea D-sale cea veche, cum că lucrurile ar fi de la Daci, observînd în scrierea lui *Schliemann* „Mycènes,” idoli asemănători cu unii din cei de la Cucuteni. Pentru a-si lămuri îndoielile se hotărî a merge la fața locului ca să cerceteze paturile arheologice și să-si mai îmbogătească colecția și, ținînd samă de dragostea ce arătase Dl. Butculescu pentru asemenea lucruri, i-a spus ce a hotărît și au plecat împreună, la 29 Maiu 1885 a doua zi pe la 7 ceasuri dimineața ieră la locul cu antichitățile. Au luat patru lucrători. Și în acea zi s'au mai găsit idoli de lut, arme și unelte de piatră și de os, etc. Parte din aceste lucruri au ajuns în mîna D-lui Beldiceanu, parte în a D-lui Butculescu; iear parte le-a cumpărat Dl Marcopol.

În urma acestei călătorii colecția D-lui Beldiceanu a ajuns la 160 de bucăți.

În altă excursiune făcută mai în urmă Dl. Beldiceanu împreună cu D-nii A. Negruzzi și Gh. Voinescu a mai aflat și alte lucruri, între acestea și o parte din craniul unui om. A treia oară Dl. Beldiceanu făcînd săpături a mai găsit niște idoli.

Dl. Butculescu îndată după ce sa dus de pe sice a publicat prin ziare că a făcut mari descoperiri arheologice la Cucuteni fără a pomeni măcar despre Dl Beldiceanu și căutînd a se fali înaintea lumii.

Dl. Beldiceanu publicase o broșură în această privință înaintea de a fi început Dl Butculescu comunicatele la ziare.

Nu de mult au mai mers la Cucuteni D-nii Burlă, Burada și Suțu și s'au întors încredințați că Dl Beldiceanu a fost amăgit de

cătră domnii Șaraga. Până acuma n'au publicat încă nemică, se aude însă că unii măcar di'ntre domnii citați cred că la Cucuteni iese o stațiune omenească di'ntr'o vreme în care metalele erau necunoscute, adică din vrîsta pietrei. Dl Burlă, cu care am vorbit, nu vrea să afirme nimic pozitiv, dar crede că ie probabilă părerea citată în urmă.

Acuma după ce am istorisit întîmplările antichităților împreună cu nepoliticosa cooperare a D-lui Butculescu, voi descrie pe scurt cum iese constituită localitatea, și apoi lucrurile ce s'au găsit acolo. Se înțelege că descrierea localității ca și mare parte din istoria descoperirii o fac după Dl Beldiceanu. Iată ce zice a-ntoriul broșurei „Antichitățile de la Cucuteni, schița arhiologică, de N. Beldiceanu“ pag. 4 „Dealul pe care s'au făcut toată săpătura „le predomină prin înălțimea sa pe toate celelalte; iel iese foarte „povîrnit despre Nord, Sud și Ost, numai despre Vest se leagă cu „podîșul format de celelalte dealuri. Numele lui în localitate iese „Cetățuea și se intinde de la Nord-Vest spre Sud-Ost. Suprafața „pe care s'au făcut săpăturile se află pe Cucuteni până la zona „a patru copacice-l încoronează despre Sud-ost, iar coasta sudică „iese pe Băiceni; aceasta m'a făcut să cred că stațiunea s'ar află pe „Băiceni, căci frații Șaraga în necunoscînta locului, cînd mi-au vîndut anticele, mi-au spus că sunt găsite la Băiceni și numai prin ducerea la fața locului, văzînd că săpăturile se află pe Cucuteni, am putut rectifica eroarea.“

După măsurile luate de Dl Beldiceanu, forma podișului iese „un oblong mai dezvoltat spre Nord-Vest și mai restrîns spre „Sud-Ost; întinderea lui iese în lungime de 160 de metri, iar „în lățimea de 80 de metri, săpăturile sunt une locuri de 1 m. și 10 „cent., aiurea de 1 m. 80 și chiar de 2 m. 20.“ După spusele D-sale pare a fi un șanț în jurul dealului, mai în urmă mi-a spus din gură că se îndoiește dacă iese șanț înspre podișul de la apus. Pe acel podiș până la mare depărtare, chiar în zemnicul pădurarului tot să poate urmări pătura cu oale, arme etc. De aici urmează că un sat foarte mare a fost acoloa în vremurile vechi.

Lucrurile aflate acolo le voi împărți după materia din care-s făcute și voi începe de la piatră.

1) *Lucrurile făcute din piatră.* S'au găsit multe securi de piatră minunat lustruite, în formă de migdală, cu tăișul la partea cea opusă vîrfului ascuțit etc. Acest vîrf de bună samă se pune în cozi curbate de lemn ori în cozi de corn de cerb.

Ar fi de cercetat dacă între aceste securi sînt unele de cremene; căci deși Dl Beldiceanu vorbește de silixuri, de piatră calcară, etc. nu cred se fie bine incredințat în această privință. Mai sînt și alte pietre unele ciocane, altele cuți.

2) *Lucruri de os.* De os saū aflat ciocane cu borte pentru coadă, unele pe cît se pare din oase de cerb; sule ori unelte pentru lucrat pielea; oase de felurite animale și o scăfirtie de om.

3) *Lucruri de lut.* Acestea sînt cele mai numeroase. Saū găsit idoli, oale de felurite mărimi și de felurite forme, lucrate cu strugul (roata) și lucrate cu mîna, conuri grele cu borta perpendiculară pe axă în apropiere de vîrf conuri simple ori duble lipite prin bazele lor, sparte regulat în direcția axei; lut ars cu întipărituri de nuele și chiar bucăți de nuele.

Intre aceste lucruri sînt idoli roși de lut ars și idoli de culoare mai palidă, unii zugrăviți ca și parte din oale. Dîntre idoli sînt însemnați unii cari samănă cum a văzut foarte bine Dl. Beldiceanu cu cei descoperiți de Schliemann. În vorba de idoli lați de sex femeesc cum se vede de pe țite, cari-s formate deosebit și apoi lipite. Capul acestor idoli iese de asemenea lat, ochii sînt figurați prin niște borte și între ochi iese o rădicatură ascuțită care desparte fața în două. Acești idoli pe lingă că samănă cu cei aflați de Schliemann samănă și cu cei aflați în stațiunii din vrîsta pietrei luciete în Franția. Vom vorbi în curînd despre dînsii.

Alți idoli sînt femei goale și bărbați cu organele sexuale înfașoșate pe scurt, la femei iese făcut un triunghi. Acești idoli se sfîrșesc în formă de con lătareț și probabil puteau fi înșipti în pămînt.

O femeie de lut din care nu s'a găsit dinnefericire de cît partea de la brîu în jos, iese groasă, parcă ar fi îngreunată, organele sexuale sînt exagerate și reproduse fără nici o anatomie, amîndouă picioarele se lipesc și formează un singur con care se sfîrșește printr'un fund ca de oală ori de păhar pe care șede. Cum am spus partea de sus a acestui idol ie ruptă, dar ruptura ie proaspătă și bucata cealaltă poate să fie încă pe deal, dacă n'au păvat șoseaua cu dînsa.

Acești idoli ieraū goi, dar sînt cîți-va (nu știu de s'au aflat întregi) cari aū un feliu de berneveci încrețiți, acei de pe cari dl. Butculescu s'a crezut în drept a deduce origina Tracică a stațiunei.

În cea de pe urmă cercetare făcută acolo, a descoperit Dl. Beldiceanu un idol deosebit de cealaltă și anume o femeie de lut ars de culoare roșie care poartă atîrnat de gît un *phabus* (adece organ sexual bărbătesc). Phalusul iese făcut tot de lut și se vede figurată și așa cu care negreșit spînzuraū de gît oamenii bine credincioși ai vremilor acelora acest fetiș. Aflarea acestui idol cu tip nou ne dă tot dreptul de a aștepta de la cercetările ce se vor mai face îmbogățirea panteonului poporului ce locuia în stația de la Cucuteni.

Tot idoli trebuie se fie și animalele de lut ars aflate acolo. Animalele sînt unele roșe altele mai negricioase; între acestea se pot cunoaște mai mulți tauri ori vaci, căci nu se poate deosebi de ce sex să fi fost. Dl Beldiceanu crede că unele din acele vaci sîmăna cu cele aflate de Schliemann la Mycene și chiar a pus alături figura unei vaci ori a unui taur cu o figură din cartea lui Schliemann; dar nu sîmăna bine. Pr'între chipurile de animale Dl. Beldiceanu mi-a arătat una care pare a fi un iepure...

Di'ntre oale unele sînt foarte prost lucrate, groase în pături cu mîneriu avad deschidere verticală ori orizontală. Di'ntre cele cu mîneriu de tipul al doilea sînt unele foarte asemenea cu ulcelele ce se întrebuintază și acum. Unele din acestea au două ridicături cu borte pentru petrecut șfara și spinzurat, pot să fi fost lampi sau mai bine opaiețe. Celelalte oale sînt de alt tip lutul di'ntr'însele ieste bine curățit și arsul foarte îngrijit, apoi sînt împodobite unele și pe di'nnauntru cu linii drepte, undulate și curbe de culoare roșie și negricioasă. Unele sînt așa de bogat zugrăvite și așa de artistic în cit numai prin fotografie se vor putea face cunoscut cetitorilor, mai ales, ieste vrednică de admirat o oală mare a d-lui Beldiceanu. Forma acestor oale sîmăna. Fundul le ieste îngust (mai îngust de cit gura oalei și de cit pîntecele, etc.; de la fund merg pături îndepărtîndu-se pînă ce ajung la un maximum și apoi se apropie țeară-și și pe urmă începe gîtul aproape cilindric. După cele spuse urmează că pe la mijlocul pîntecelui ieste o muche cam ascuțită. Fața cea ce se leagă cu gîtul și se întinde pînă la muchea de pe pînteece ieste une-ori semi-sferică sau cel puțin o calotă sferică; alte ori aceasta suprafață ieste o suprafață de con trunchiat, ca și cea de la muche pînă la fund. Am spus că pe suprafața roșie a vaselor sînt ornamente colorate roș și negricioase. Între aceste linii se însamnă și circomferinți și linii undulate. În cite-vă locuri ieste în mijlocul circomferințelor cite o cruce, pe cit îmi aduc aminte, albe încunjurate cu negru și contrar. Pe funduri se vad urme de strug, dar svastica nu s'a putut descoperi, deși trebuie să spun că fundurile nu-s bine păstrate la toate vasele. La cele bine păstrate nu ieste *svastica*, adevăra crucea cu brațele frînte în unghiu drept. Oala cea mare ieste peste o jumătate de metru de nalță, altele înse sînt mai mici de un decimetru.

Între olării mai sînt de însemnat niște vase în formă de cupe cu marginile resfrînte și lipite pri'ntr'un fund comun așa că o cupă vine cu gura în sus și cealaltă cu gura în jos. În pături celei mai mari sînt față în față ce-vă departe de fund două borte triunghiulare. Aceste vase sînt cunoscut sub nume de *vase de a-fumat*; se admite că se făcea foc în partea cea cu borte care țeară

asezata cu gura în jos, prin bortele descrise se făcea curent de aer ca să fie focul și în cupa cealalta putea fierbe ce-vă. Se poate de asemenea admite că ardeau buruiene mirositoare în cupa cea cu borte; dar despre această chestie voiŭ vorbi mai pe urmă.

Unele din olării sînt de alta formă cu marginea (usna) resfrîntă și în formă de cupe elegante nalte și înguste.

Di'ntre lucrurile de lut s'au aflat mare citime de conuri cari grele cari par a fi slujit la îngreuiat năvoadele și la întins urzala

Conurile mici cu borta de a lungul axei sînt cunoscute sub nume de *fusaiole* și se admite că erau întrebuintate pentru a îngreua bețișoare și a le preface ast-feliu în fuse. Foarte important iese că s'a aflat un tipariu de lut pentru vărsat metal, pe cît se pare trebuie să fie o parte din tipariul în care se vărsau topoare de bronz și anume cred că iese partea de la muche.

4) *Lucruri de bronz.* Dl Beldiceanu are trei bucăți de bronz, a) o *brățară* prea îngustă pentru a putea fi pusă și scoasă în fiecare zi, se pare că o puneau o dată și apoi nu o mai scoteau. Această brățară avea deschidere circulară și secțiunea ei iese ieara-și circulară; pe partea din afară are ca podoabă trei sau patru animale ce par a fi șerpi. Brățara a cumpărat'o D-sa de la frații Șaraga. b) o sula de bronz găsită de Dl. Beldiceanu singur tot acolô pe unde se găsisse și brățara. Sula ie destul de groasă și ascuțită la amîndouă capetele. Dacă slujea ca sula ori ca altă-cevă nu se știe. c) O bucată latăreață de bronz, poate o bucată di'ntr'un topor ori di'ntr'un fier de lance. Aceasta a fost găsită tot de Dl Beldiceanu singur.

5) *Lucruri de argint.* Se află la Dl Beldiceanu numai unul singur, o *brățea* frumos lucrată, făcută di'ntr'o sîrmă groasă de umătate de centimetru (mi se pare, n'am măsurat'o) și împletită. Capetele se aduceau așa că brățara cuprindea mina o dată și jumătate, capetele n'au nici o podoabă și sînt în formă de inel spiral. Această brățea a luat'o Dl Beldiceanu de la frații Șaraga, care asigură că le-a vîndut'o unul care de bună samă a aflat'o la Cucuteni.

6) *Lucruri de fier.* Până acuma iese numai un cuțit îngust și destul de lung se prindea în mînunchiu, dacă nu-l purtau animat cu o curea ori cu șfară pri'ntr'o parte rotundă, lăpită, cu borta în mijloc. Cuțitul de fier s'a cumpărat de la un om ce spune că l'a găsit tot acolô unde-s oalele. Pe dînsul iese pămînt ca și cel di'ntre oale.

(va urmă)

Ioan NADEJDE.